
Inhoud

Woord vooraf 11

HOOFDSTUK I

Bourgondisch-Habsburgse concentratie 17

- 1 Beeld van een stedenlandschap 17
- 2 Stad en land - adel, burgerij, boeren 22
- 3 Schets van de Bourgondische en Habsburgse expansie 29
- 4 Over particularistische inertie en centraliserende vernieuwing 31
 - 4.1 Bestuur, rechtspraak, financiën 31
 - 4.2 Staten - antagonisten van de landsheer 36
 - 4.3 Verdere expansie van het centraal gezag - professionalisering en rationalisering 50
- 5 Op weg naar de Nederlandse Opstand 55
 - 5.1 Permanente gewestelijke rebellie - traditie van weerspannigheid 55
 - 5.2 Confessie als voorwaarde 63
 - 5.3 Het effect van de economische ontwikkeling 67
 - 5.4 Kerkelijke politiek tegen de stroom in 72
 - 5.5 De oppositie van de adel (I) 74
 - 5.6 De oppositie van de adel (II) 79
 - 5.7 Beeldenstorm 81
 - 5.8 Opstand en vernieuwing 86

5.9 Geen kans voor de oude Bourgondisch-Habsburgse eenheid 97

HOOFDSTUK II

De Republiek der Verenigde Provinciën: opkomst en bloei 101

- 1 Vestiging en constitutionele structuur 101
 - 1.1 De Unie van Utrecht en haar gevolgen 101
 - 1.2 De instellingen en hun bevoegdheden 104
 - 1.3 Staatstheoretische overwegingen 115
 - 1.4 De regenten als sociaal verschijsel en als dragers van politieke verantwoordelijkheid 118
- 2 Zwaartepunten in de binnenlandse politiek 123
 - 2.1 Leicesters fiasco – een succes voor de regenten 123
 - 2.2 Prins Maurits en Johan van Oldenbarnevelt – strijd om bevoegdheden 129
 - 2.3 De schijnbare opwaardering van het ambt door de persoon – Frederik Hendrik 139
 - 2.4 De afschaffing van een ambt – de ‘ware vrijheid’ 145
- 3 Over de economische ontwikkeling 158
- 4 De moeilijkheden in de buitenlandse politiek 163
 - 4.1. Het zoeken van bondgenoten en de adempauze door het Bestand 163
 - 4.2 Samenwerking met Frankrijk 170
 - 4.3 Opbouw van een koloniaal rijk 177
 - 4.4 Zelfhandhaving en coalities 183

HOOFDSTUK III

De Republiek der Verenigde Provinciën: politieke en economische neergang 197

- 1 Oligarchie en constitutie 197
 - 1.1 Over het gedrag van de regenten 197
 - 1.2 Nog eenmaal ‘ware vrijheid’? 203

- 1.3 Democratische tendensen – de Doelisten-beweging 210
- 2 Over de neergang van de economie 221
- 3 De patriottenbeweging 226
- 4 Vruchtbaarheid van de neutrale koers en positieverlies in de buitenlandse politiek 238

HOOFDSTUK IV

Frans intermezzo 249

- 1 Eerste gevolgen van de Franse Revolutie 249
- 2 De Bataafse Republiek 253
- 3 Koninkrijk Holland en Frans departement 260

HOOFDSTUK V

Het Koninkrijk der Nederlanden 267

- 1 De weg naar de constitutionele monarchie 267
 - 1.1 Bemoeienis zonder geestdrift? 267
 - 1.2 Over het resultaat van 1848 273
- 2 Het Verenigd Koninkrijk als episode en zijn internationale positie 275
- 3 Late industrialisering 291
- 4 De confessie als politieke kracht 296
 - 4.1 Over de plaats van de confessie en van haar organisatie 296
 - 4.2 'Soevereiniteit in eigen kring' en 'antithese' 306
- 5 Arbeidersbeweging 312
- 6 Liberale organisatie 325
- 7 Ontwikkelingen in de grondwets- en binnenlandse politiek 328
 - 7.1 Het werk van J.R. Thorbecke 328
 - 7.2 Vroege problemen door confessionele conflicten 333
 - 7.3 Op weg naar een regeling van de schoolkwestie 336
 - 7.4 Vervolg van de schoolstrijd en sociale problematiek 341

- 7.5 Kiesrecht 352
- 7.6 Koloniale politiek als economische en binnenlandse politiek 354
- 8 Een consequent neutraal land 360
 - 8.1 De moeilijkheden van de neutraliteit voor en in de oorlog 360
 - 8.2 Interne ontwikkelingen tijdens de Eerste Wereldoorlog 371
- 9 De 'revolutie die niet doorging' 378
- 10 Twintig jaar politieke stabiliteit ondanks politieke versplintering. Haar kenmerk: de coalitie van de confessies 382
 - 10.1 Situatie en politiek van de katholieken 382
 - 10.2 Leiding door protestanten 387
 - 10.3 Sociaal-democraten – poging tot sociaal-economische oriëntatie 390
 - 10.4 De 'verzuiling' – factor van stabiliteit 397
- 11 De grote economische crisis 403
 - 11.1 Oorzaken van de depressie 403
 - 11.2 Werkloosheid 405
 - 11.3 Onlusten 408
- 12 Opkomst van fascistische en nationaal-socialistische bewegingen 410
 - 12.1 Kleine groepen 410
 - 12.2 De Nationaal-Socialistische Beweging (NSB) 415
- 13 Buitenlandse politiek 422
 - 13.1 Algemeen overzicht 422
 - 13.2 De relatie met nazi-Duitsland – internationaal en transnationaal 425

HOOFDSTUK VI

Oorlog en bezetting 471

- 1 De aanvankelijke Duitse strategie van terughoudendheid 471

- 2 De uitroeiing van de joden 482
- 3 Arbeidsinzet 489
- 4 Collaboratie en verzet 495
 - 4.1 Secretarissen-generaal 495
 - 4.2 De Joodsche Raad 496
 - 4.3 De Nederlandsche Unie 499
 - 4.4 Vormen van verzet 508

HOOFDSTUK VII

Het Koninkrijk der Nederlanden in de naoorlogse jaren 529

- 1 Het begin in het zuiden – het Militair Gezag 529
- 2 De Nederlandse Volksbeweging 536
- 3 Problemen van de economische wederopbouw 548
- 4 Kwesties van sociaal-economische vernieuwing 551
- 5 Buitenlandse politiek als veiligheidspolitiek 558
- 6 Het verlies van Nederlands-Indië 570
- 7 Consolidatie en verandering 576

HOOFDSTUK VIII

Slotbeschouwingen 593

Noten 607

Chronologie 619

Beknopt literatuuroverzicht 625

Personenregister 639

Zakenregister 653

Kaarten 673

Personenregister

- Aalberse, P.J.M. (katholiek staatsman; 1871-1948) 312, 384, 385, 387
- Aarschot, Filips van Croy, hertog v. 78
- Adolf, graaf v. Nassau (broer v. Willem v. Oranje; 1540-1568) 89
- Aitzema, Lieuwe van (kroniekschrijver, 1600-1669) 142, 169
- Albarda, J.W. (sociaal-democratisch politicus; 1877-1957) 391
- Albertus, aartshertog 167, 170
- Albrecht (hertog in Beieren, graaf v. Holland, Zeeland en Henegouwen; 1330-1404) 29, 30
- Althusius, J. (Duits rechtsgeleerde; 1557-1638) 115
- Alva, Fernando Alvarez de Toledo, hertog v. (1507-1582) 87-90, 96-99, 513
- Amalia, gravin von Solms-Braunfels (vrouw v. stadhouder Frederik Hendrik; 1602-1675) 149
- Anjou, Frans van Valois, hertog v. (1556-1584) 92, 94, 110, 125, 130, 164
- Anna van Hannover (vrouw v. stadhouder Willem IV; 1709-1759) 210, 220
- Anna Stuart (koningin v. Engeland; 1665-1714) 194
- Anton van Bourgondië (hertog v. Brabant; 1384-1415) 30, 34, 38
- Antonides van der Goes, J. (Ned. dichter; 1647-1684) 152, 153
- Arendt, L. (dir.-generaal BZ in België) 365
- Arminius, Jacobus (protestants godgeleerde; 1560-1609) 133, 137
- Artevelde, Filips van (hoofdman v. Gent, ruwaard v. Vlaanderen; zoon v. Jacob; 1340-1382) 57
- Artevelde, Jacob van (Vlaams volksleider; ca. 1290-1345) 29, 56
- Arts, Pius (kath. politicus) 386
- Baars, J. (stichter v.d. fascistische de Bezem-groep) 412, 413
- Bahlman, W.M.B. (katholiek politicus) 311
- Baldwin, St. (Brits conservatief staatsman; 1867-1947) 450, 466
- Bank, J. (Ned. historicus; 1940) 540, 545
- Banning, E. (dir.-generaal BZ België; 1836-1898) 361
- Banning, W. (hervormd predikant, sociaal-democraat; 1888-1971) 393, 395, 540, 541
- Barth, K. (Zwitsers protestant theoloog; 1886-1968) 509, 541
- Beatrix Wilhelmina Armgard (prinses v. Oranje-Nassau, koningin der Ned.; 1938) 583
- Beaufort, L.F. de (Zeeuwse regent uit Tholen) 209
- Beel, L.J.M. (Ned. katholiek staatsman; 1902-1977) 532, 533

- 548, 556, 563, 567, 569, 574
 Beelaerts van Blokland, Jhr. G. (Ned. staatsman; 1872-1956) 447
 Bene, O. (vertegenwoordiger v.d. AA bij Seyss-Inquart) 476, 488, 499
 Bentinck van Rhoon, W. (adviseur v. Willem IV en V; 1704-1774) 106, 211, 212, 216, 220, 245
 Berlaymont, Karel van (Zuidned. staatsman en militair; 1510-1578) 75, 80
 Bernard, H. 198, 282, 284
 Bernhard, prins der Nederlanden (1911) 480, 516
 Bertius, P. (Zuidned./Leids theoloog; 1565-1629) 115
 Beuningen, G. van (dir. v.d. Steenkolen Handelsvereniging) 439
 Bicker (Amsterdamse regentenfamilie; de broers Andries, Cornelis en Jan waren in de 17e eeuw burgemeester) 145, 147
 -, Wendela (dochter van Jan Bicker en Agniet de Graeff; vrouw v. Johan de Witt; 1635-1668) 148
 Bicker jr. 123
 Bilderdijk, W. (Ned. dichter en geleerde; 1756-1831) 298, 300
 Bleiswijk, familie van (Delftse regentenfamilie) 199
 Bloem, J. C. (Ned. dichter; 1887-1966) 527
 Blunck, H. F. (nat.-soc. dichter) 438
 Bodin, J. (Frans jurist en econoom; 1530-1596) 115
 Boetzelaar van Oosterhout, C.G.H.W., baron van (minister v. BZ in kabinet-Beel) 564
 Boisot = G.J. de Beus 529
 Bondam, P. (historicus; 1727-1800) 107
 Boogman, J.C. (historicus) 12, 196, 288
 Bos, D. (Ned. staatsman; vrijzinnig-democraat; 1862-1916) 376
 Bosch, I. van den (verzetman) 523
 Bosch, J. van den (gouverneur-generaal Ned. Indië; 1780-1844) 354
 Brandenburg, keurvorst van (Johan Sigismund, 1608-1619) 166
 Bräutigam, J. (vakbondsman in Rotterdam) 379
 Brederode, Hendrik van (Ned. protestants edelman; 1531-1568) 80, 83, 87, 163
 Brès, Guy (of Guido) de (calvin. prediker; 'hervormer der Nederlanden'; 1522-1567) 66, 67
 Bridges, T. (Brits mil. attaché in Den Haag en Brussel) 365
 Briët, P. (AR-kamerlid) 450
 Broglie, M.J.M. prins de (bisschop v. Gent; 1766-1821) 278, 282
 Bruggen, J.J. van der (antirev. staatsman) 337
 Brugmans, I.J. 318
 Brugmans, H. (sociaal-democraat) 540
 Brüning, H. (Duits staatsman; 1885-1970) 429
 Bucer(ius), M. (Duits kerkhervormer; 1491-1551) 64
 Bülow, von (staatssecr. in de AA) 464
 Burgersdijk, F. (staatk. theoreticus) 116
 Burghley, W.C. lord (staatsman onder koningin Elisabeth v. Engeland) 165
 Buskes, J.J. (Ned. protest. theoloog; 1899-1980) 542
 Buys, P. (landsadvocaat v. Holland; 1531-1594) 115, 124
 Calvijn, J. (kerkhervormer; 1509-1564) 66, 71, 82, 115
 Capellen, A. van der (Gelders edelman, raadsman v. Frederik Hendrik; 1592-1656) 143, 224
 Capellen tot den Poll, J.D. van der (Ned. 'patriot'; 1741-1784) 227, 228
 Carnero (Spaans historicus) 125

- Carondelet, J. (Bourgonde. rechtsgeleerde; voorzitter Staten-Generaal; 1469-1545) 58
- Carter, A. 246
- Catharina II de Grote (keizerin v. Rusland; 1729-1796) 247
- Ceton, J.C. (mede-oprichter v.d. SDP) 324, 374
- Christiaan I (koning v. Denemarken en Noorwegen; 1426-1481) 22
- Christiansen, Fr.Chr. (bevelhebber v.d. Wehrmacht in Ned.; 1879-1972) 475, 494, 520, 525
- Claus von Amsberg (prins der Nederlanden; 1926) 583
- Clercq, Willem de (Ned. koopman en schrijver; 1795-1844) 298-300
- Clerq, Gillis de (burg. v. Antwerpen; **) 81
- Coen, J.P. (gouv.-gen. Ned.-Indië; 1587-1629) 180, 181
- Cohen, D. (voorz. Joodsche Raad; 1882-1967) 497, 498
- Cohen, H.F. 392
- Colijn, H. (Ned. geref. staatsman; min. pres.; 1869-1944) 388, 389, 397, 402, 405, 430, 437, 442, 447-449, 456, 461, 467, 505, 509, 510, 572
- Cort van der Linden, P.W.A. (liberaal politicus; 1846-1935) 367, 376
- Corver (Amsterdamse regentenfamilie) 199
- Costa, I. da (Ned. schrijver; 1798-1860) 298
- Court, Johan de la (gest. 1660) 116-118
- Court, Pieter de la (Hollands publicist, lakenfabrikant; 1618-1685) 116, 117, 221
- Crena de Jongh, D. (pres. v.d. NHM) 438
- Cromwell, O. (Engels staatsman; 'lord-protector; 1599-1658) 148, 185, 189
- Daalder, H. 321
- Damme, M.H. (dir. v. Werkspoor) 438
- Dathenus, P. (calv. prediker; 1531-1588) 66
- Davies, J.C. 598
- Descartes, R. (Frans filosoof; 1596-1650) 117
- Deursen, A.Th. van 200
- Deventer, C.Th. van (Ned. jurist en politicus; 1857-1915) 358, 359
- Diemen, A. van (Ned. koloniaal bewindsman; 1593-1645) 181
- Dietzgen, J. (Duits sociaal-democraat; 1828-1888) 317
- Domela Nieuwenhuis, F. (Ned. politicus, anarchist; 1846-1919) 319, 320, 345
- Donker, L.A. (sociaal-democraat; 1899-1956) 533
- Donker Curtius, D. (Ned. liberaal staatsman; 1792-1864) 329
- Douwes Dekker, E. (= Multatuli; Ned. prozaschrijver; 1820-1887) 356
- Drees, W. (Ned. sociaal-dem. staatsman; 1886-1988) 510, 529, 548, 552, 553, 555, 558, 569
- Drooglever Fortuyn (burg. v. Rotterdam) 436
- Drouyn de Lhuys, E. (Franse minister v. BZ) 290
- Droz, N. (Zwitsers raadsheer) 361
- Dudley, R. zie Leicester
- Duifhuis, H. ('Utrechtse hervormer'; 1531-1581) 126
- Duke, A.C. 83
- DuMont, J. 195
- Dumouriez, Ch.Fr. du Périer (Frans veldheer; 1739-1823) 252
- Duncker, K. (Duits sociaal-democrate, lid USPD) 375
- Dunk, H.W. von der 301, 303, 580
- Duyn, R. van 586
- Egmont (Egmond), Lamoraal graaf van (Zuidned. edelman; 1522-1568) 77, 87

- Eindhoven, L. (medeoprichter v.d. Ned. Unie) 499, 502, 506
- Eisenhower, D.D. (Amerikaans generaal en staatsman; 1890-1969) 522
- Elizabeth I (koningin van Engeland; 1533-1603) 124, 129, 164, 165, 176
- Elisabeth von Görlitz (dochter v. Jan van Luxemburg; echtgenote v. Anton van Bourgondië; eind 14e eeuw-1451) 30
- Ende, van der 260
- Engelbrecht II, graaf van Nassau-Dillenburg-Dietz (militair en magistraat; 1451-1504) 58
- Erasmus, D. (humanist; 1466/69-1536) 13, 91
- d'Estrades, G.L., graaf (Frans diplomaat en veldheer; 1607-1686) 186
- Ewsum (Groningse familie) 24
- Fagel, G. (raadpensionaris; 1634-1688) 187, 205
- Farnese, A. (hertog van Parma; landvoogd v.d. Ned. - 'Parma'; 1545-1592) 101
- Felling, A. 591
- Fénelon, Fr. de Salignac de la Mothe (Frans schrijver en diplomaat; 1651-1715) 208
- Fentener van Vlissingen, F.H. (voorz. Intern. Kamer v. Koophandel, Utrecht) 439, 440, 499
- Filips de Goede (hertog v. Bourgondië, graaf v. Vlaanderen en v. Henegouwen-Holland-Zeeland, markgraaf v. Namen, hertog v. Brabant en Luxemburg; 1396-1467) 28-30, 33, 34, 38, 39, 41-45, 51, 57
- Filips de Schone (graaf v. Vlaanderen, Artesië, Henegouwen en Holland-Zeeland, markgraaf v. Namen, hertog v. Brabant-Limburg en Luxemburg, koning v. Castilië; 1478-1506) 58
- Filips de Stoute (hertog v. Bourgondië, graaf v. Vlaanderen; 1342-1404) 29, 33, 34, 38, 39, 42, 56, 57
- Filips II (koning v. Spanje; 1527-1598) 31, 53, 54, 55, 72-74, 76-78, 88, 89, 91, 95, 96, 165, 205, 594
- Filips V, 'hertog van Anjou' (koning v. Spanje; 1683-1746) 193
- Filips van Kleef (heer v. Ravenstein; 1456-1528) 58, 62, 75
- Filips van Saint-Pol (hertog v. Brabant; 1404-1430) 30
- Fischböck, H. (Oostenrijks nation. social., Generalkommissar in Ned. tijdens de Bezetting; 1895-1967) 476
- Fockema Andreae, S.J. 107
- Frederik Hendrik (graaf v. Nassau, prins v. Oranje; de 'stedendwinger'; 1584-1647) 111, 112, 116, 122, 127, 139, 140, 142-144, 149, 171-174, 175, 182, 183, 211
- Frederik II de Grote (koning v. Pruisen; 1712-1786) 246
- Frederik V van de Palts (koning v. Bohemen; de 'Winterkoning'; 1596-1632) 169, 596
- Freiherr von Schoen, W. (Duits staatssecr. BZ) 363
- Friedman, D. 308
- Fruin, R. (Ned. historicus; 1823-1899) 131
- Funk, W. (Duits minister v. Econ. Z.) 434
- Galen, B. van (bisschop v. Munster) 152
- Gaulle, Ch. de (Frans generaal en staatsman; 1890-1970) 562, 563
- Gaus, F. (leider v.d. jur. afd. in de *AA) 455
- Geelkerken, C. van (een v.d. oprichters v.d. NSB; 1901-1976) 415
- Geer, Jhr. D.J. de (Ned. CHU-politicus; 1870-1960) 397, 425-427, 456, 509
- Gelderman, H. (dir. v. Gelderman

- & Zonen, Oldenzaal) 437
- George II (koning v. Groot-Brittannië en Ierland, keurvorst v. Hannover; 1683-1760) 210
- Gérard (Gerards), B. (moordenaar v. Willem van Oranje; 1562-1584) 102
- Gerbrandy, P.Sj. (Ned. AR-politicus; min.-president in Londen, 1940-42; 1885-1961) 533, 548
- Gerhard, H. (voortrekker v.d. arbeidersbeweging; 1829-1886) 317, 318, 320
- Gerretson, F.C. (CHU-politicus, leider v.d. Nationale Unie; 1884-1958) 413
- Geyl, P. (Ned. historicus; 1887-1966) 75, 119, 172
- Gimnig, H. van (tekenaar uit Haarlem) 216
- Goebbels, J. (Duits rijksminister voor Volksvoorlichting en Propaganda; 1897-1945) 418, 450, 493
- Goedhart, F. (verzetsman, Piet 't Hoen; 1904-1990) 515, 516
- Goeman Borgesius, H. (Ned. staatsman, voorzitter v.d. Liberale Unie; 1847-1917) 311, 343
- Goes, F. van der (sociaal-democraat, SDAP; 1859-1939) 322
- Gogel, I.J.A. (Ned. staatsman, agent, secretaris, minister v. Financiën; 1765-1821) 259, 260
- Gomarus, F. (François Gomaer; Ned. gereformeerd theoloog; 1563-1641) 133, 134, 137
- Göring, H.W. (Duits militair en NSDAP-politicus; 1893-1946) 418, 478, 480
- Gorter, H. (Ned. dichter, socialist; 1864-1927) 323, 325
- de Graeff (Amsterdamse regenten-familie) 148
- Graeff, jhr. A.C.D. de (Ned. staatsman; 1933-37: minister v. BZ; 1872-1957) 437, 450, 461
- Granvelle, A. Perronet de (kardinaal-aartsbisschop v. Mechelen, raadgever v. Margaretha v. Parma; 1517-1586) 71, 73, 75-78
- Graswinckel, D. (Ned. staatsrechtgeleerde; 1600-1666) 116, 117
- Groen van Prinsterer, G. (Ned. antirev. staatsman, historicus; 1801-1876) 299-303, 306-308, 336-338, 602
- Groot, Hugo de (Grotius; Ned. jurist, theoloog, staatsman, historicus; 1583-1645) 13, 109, 115, 136, 221
- Groot, P.S. de (Ned. comm. politicus; 1899-1986) 515
- Groot, Pieter de (Ned. diplomaat, zoon v. Hugo de Groot; 1615-1678) 123, 184, 196
- Guillaume, P., baron de (Belg. gezant in Den Haag) 365
- de Guise (Franse hertogelijk, katholieke geslacht) 165
- Gustaaf II Adolf (koning v. Zweden; 1594-1632) 163
- Haar, B. ter (Ned. dichter, predikant; 1806-1880) 335
- Haersema de With, Jhr. van (Ned. gezant in Berlijn) 469
- Hahlweg, W. 186
- Haighton, A. (medeoprichter v.d. Alg. Fascistenbond) 412
- Hall, F.A. van (Ned. liberaal staatsman; 1791-1866) 329, 336, 337
- Hansemann, D. (Duits politicus en bankier; 1790-1864) 273
- Haren, O.Z. van (Ned. schrijver en 'grietman'; 1713-1779) 212
- Haren, W. van (Ned. schrijver en 'grietman', broer v. Onno Zwier; 1710-1768) 212
- Harriman, W.A. (Amerikaans diplomaat; 1891-1986) 565
- Harris, J., graaf Malmesbury (Brits diplomaat; 1746-1820) 233, 236
- Hatta, M. (Indon. staatsman;

- 1902-1980) 570, 572
 Heemskerk, Th. (Ned. antirev. staatsman; 1852-1932) 349, 363
 Hegel, G.W.F. (Duits filosoof; 1770-1831) 420
 Hein, Piet (Pieter Pietersz. Heyn; (Ned. vlootvoogd; 1577-1629) 182
 Heinsius, A. (Ned. staatsman, raadpensionaris v. Holland; 1641-1720) 114, 187, 190-194, 197, 205, 208
 Heldring, E. (dir. v.d. Ned. Stoomboot Maatschappij) 434
 Heldt, B.H. (Ned. politicus, oprichter v.d. ANWV; 1841-1914) 318, 320
 Helfferich, E. (Duits industrieel) 437-440
 Helvetius (Franse agent) 197
 Hendrichs, F. (pater) 385
 Hendrik III (koning v. Frankrijk; 1551-1589) 124
 Hendrik IV (koning v. Frankrijk en Navarra; 1553-1610) 137, 165, 166, 174
 Herzberg, A.J. (Ned. auteur, o.a. v. verslag van Bergen-Belsen; 1893-1989) 498
 Hess, R. (Duits NSDAP-politicus; 'plaatsvervanger v.d. Führer'; 1894-1987) 462
 Heuvel, H.H. van den 226
 Heykoop, A. (vakbondsman) 379
 Hilferding, R. (Duits sociaal-dem. politicus; 1877-1941) 395
 Himmler, H. (Duits nationaal-soc. leider; 1900-1945) 421, 478, 479, 486, 487, 509, 517
 Hirschfeld, G. (Duits historicus) 507
 Hirschfeld, H.M. (tijdens de Bezetting secr.-generaal v.h. ministerie v. Handel, Nijverheid en Scheepvaart; 1899-1961) 495, 496, 568
 Hitler, A. (Duits nationaal-soc. staatsman en dictator; 1889-1945) 407, 413, 416-418, 426, 428, 429, 436, 439, 441-443, 445, 446, 450, 451, 453, 454, 457, 458, 465, 468-470, 474, 475, 478, 481, 483, 507
 Hobbes, Th. (Engels sociaal-politiek wijsgeer; 1588-1679) 117
 Hoedemaker, Ph.J. (Ned. theoloog, herv. predikant; 1839-1910) 310
 van Hoey (regentenfamilie uit Gorinchem) 199
 Hogendorp, G.K. van (Ned. staatsman; ontwerper v.d. nieuwe grondwet; 1762-1834) 267-270, 276
 Holdernessee (Engels zaakgelastigde) 245
 Hooft, P.C. (Ned. dichter, toneelschrijver, historicus; 1581-1647) 116
 Hooft (Amsterdamse familie) 199
 Houten, S. van (Ned. liberaal staatsman; 1837-1930) 344, 350, 352
 Houtman, C. de (Ned. zeevaarder; 1565-1599) 178
 Howard, S. (Brits ambtenaar v.d. Foreign Office) 367
 Hugenberg, A. (Duits politicus en grootindustrieel; 1865-1951) 430, 441
 Huizinga, J. (Ned. historicus; 1872-1945) 11, 13, 32, 292, 593
 Hull, C. (Am. staatsman; min. v. BZ; 1871-1955) 560
 Hylkema, C.B. (doperse predikant) 420
 IJzerdraat, B. (verzetsman) 513
 Isabella Clara Eugenia (infante v. Spanje, dochter v. Filips II en Elisabeth v. Valois; landvoogdes der Ned.; 1566-1633) 167, 172
 Jacoba van Beieren (hertogin in Beieren, gravin v. Henegouwen, Holland en Zeeland; 1401-1436) 30

- Jacobson 458
- Jacoby, Johann (Duits liberaal) 273
- Jacobus I (koning v. Engeland; 1566-1625) 135, 166, 169
- Jan III (hertog v. Brabant en Limburg; 1300-1355) 56
- Jan IV (hertog v. Brabant en Limburg; 1403-1427) 30
- Jan zonder Vrees (Jean sans Peur; hertog v. Bourgondië, graaf v. Vlaanderen; 1372-1419) 29, 33
- Johan Maurits (graaf v. Nassau-Siegen; 1604-1679) 182
- Johan (Jan) van Nassau, graaf (broer v. Willem v. Oranje; 1535-1606) 94
- Johan Willem Friso (prins v. Oranje, vorst v. Nassau-Dietz, stadhouder v. Friesland, Groningen, Drenthe; 1687-1711) 198, 210
- Johanna (hertogin v. Brabant en Limburg, oudste dochter v. Jan III; 1322-1406) 30
- Jong, L. de (Ned. historicus; 1914) 405, 413, 451, 456, 504
- Jonge, A.A. de (Ned. historicus; 1928) 410-412, 414, 415, 417, 422
- Jonge, Jhr. B.C. de (gouv.-gen. v. Ned.-Indië; 1875-1958) 499
- Juan van Oostenrijk, don (1576-78: gouv.-gen. v.d. Ned.; bastaardzoon v. Karel V 98, 101
- Juliana Louise Emma Marie Wilhelmina (prinses v. Oranje-Nassau, koningin der Ned.; 1909) 576
- Kadt, J. de (Ned. social. politicus en essayist; 1897-1988) 392, 410
- Kan, J.B. (Ned. partijloos politicus, lid v.d. Raad v. State; 1873-1947) 477
- Kappeyne van de Coppello, J. (Ned. liberaal politicus; 1822-1895) 339, 340
- Karel de Stoute (hertog v. Bourgondië enz., zoon v. Filips de Goede en Isabella v. Portugal; 1433-1477) 30, 34-37, 44, 45
- Karel II (koning v. Engeland, Schotland en Ierland; 1630-1685) 149
- Karel V (keizer v.h. Heilige Rooms-Duitse Rijk, koning v. Spanje, heer der Ned.; 1500-1558) 24, 30, 31, 50, 51, 53, 54, 59-61, 63, 75, 76, 87, 96, 126
- Karel VI (koning v. Spanje, Duits keizer, heer der Oostenrijkse erflanden; 1685-1740) 240
- Karel IX (koning v. Frankrijk; 1550-1574) 164
- Karel X (koning v. Frankrijk; 1757-1836) 286
- Karnebeek, Jhr. H.A. (Ned. staatsman; 1918-27: minister v. BZ; 1874-1942) 423, 424, 427
- Kautsky, K.J. (Duits socialistisch theoreticus; 1854-1938) 380
- Keesing 404, 405
- Kempenaer, J.M. de (Ned. liberaal politicus; 1793-1870) 329
- Kersten, G.H. (dominee, oprichter SGP) 389
- Kleffens, E.N. van (Ned. politicus; 1939-46: minister v. BZ; 1894-1983) 548, 559-561, 563, 566, 569
- Klein, P.W. (Ned. historicus) 552
- Kocka, J. 372
- Koenen, H.J. 292
- Kol, H.H. van (Ned. social. politicus; 1852-1925) 322, 359, 379
- Kolff 83
- Kooij, G.A. 418
- Kortenhorst, L.G. (Ned. kath. politicus; 1886-1963) 385, 463, 464
- Kossmann, E.H. (Ned. historicus) 116, 117, 253, 257, 261, 297, 334, 342, 356, 526, 584
- Kruls, H.J. (Ned. generaal; chef v.d. staf v.h. Militair Gezag; 1902-1975) 531
- Krupp (Duitse industriëlen; staalfabricage) 438
- Kühlmann, R. von (Duitse gezant in Den Haag; 1873-1948) 363

- Kuyper, A. (Ned. geref. theoloog en AR-politicus; 1837-1920) 298, 302-311, 319, 339, 340, 343, 345, 346, 348-350, 353, 360, 363, 364, 389, 398, 430, 588
- Kuyper, R. (SDAP-politicus) 375
- Kwiet, K. 474
- Langeveld, H. 553, 554, 558
- Lassalle 320
- Leeuw, A.S. de (comm. politicus, red. v.h. 'Volksdagblad') 515
- Leeuwen, W.H. van (pres. v.d. Ned. Gist- en Spiritusfabriek) 438
- Leicester, R. Dudley, graaf van (Engels krijgs- en staatsman; 1533-1588) 105, 110, 123-130, 134
- Lenin, N. (Russisch revolutionair, stichter v.d. Sovjetstaat; 1870-1924) 374, 380
- Leopold III (4e koning der Belgen; 1901-1983) 472
- Lidth de Jeude, O.C.A. van (lid v.d. Londense regering) 531
- Lieftinck, P. (Ned. econoom en staatsman; 1902-1989) 550
- Limburg Stirum, J.P. graaf van (Ned. diplomaat; gouv.-gen. v. Ned.-Indië; 1927-1937: gezant te Berlijn; 1873-1948) 465
- Linthorst Homan, J. (medeoprichter v.d. Ned. Unie; 1903-1986) 499, 502, 505, 506
- Lisola, F.P., Freiherr de (Oostenrijks diplomaat; 1613-1674) 184, 188
- Lodewijk XI (koning v. Frankrijk; 1423-1483) 45
- Lodewijk XIV (koning v. Frankrijk; 1638-1715) 163, 185-188, 191-193, 195
- Lodewijk XV (koning v. Frankrijk; 1710-1774) 242
- Lodewijk Napoleon Bonaparte (koning v. Holland; 1778-1846) 259-264, 271
- Lodewijk van Bourbon (prins-bisschop v. Luik; 1438-1482) 30
- Lodewijk van Male (graaf v. Vlaanderen, Nevers en RétHEL; 1330-1384) 29
- Lodewijk van Nassau (graaf v. Nassau; 1538-1574) 80, 89
- Lodewijk van Nevers (graaf v. Vlaanderen; 1304-1346) 55
- Luers, Carl (pres. v.d. Duitse vergad. v. afgevaardigden v.d. steden) 435
- Lumey, W. van der Marck, heer van (Zuidned. vloogvoogd, admiraal v.d. Watergeuzen; 1543-1578) 90, 96
- Luther, M. (kerkhervormer; 1483-1546) 63
- Luzac, E. (Leids jurist en journalist; 1721-1796) 221
- Maanen, C.F. van (minister v. Justitie onder Lodewijk Napoleon en Willem I; 1769-1846) 276, 285
- Mably, G.B., abbé de (Frans pol. filosoof; 1709-1785) 187
- Mackay, A. (Ned. AR-politicus; 1838-1909) 344
- Man, H. de (Belgisch social. politicus; 1885-1953) 393, 394, 540
- Mann, Th. (Duits schrijver; 1875-1955) 498
- Manning, A.F. (Ned. historicus; 1929-1991) 511
- Mao Tse-Tung (Chinees staatsman; 1893-1976) 584
- Marchant, H.P. (Ned. vrijz.-dem. politicus; 1869-1956) 377
- Marcuse, H. (Am. filosoof en socioloog; 1898-1979) 584
- Margaretha van Beieren (gravin v. Holland; zuster v. Willem IV; gest. 1356) 29
- Margaretha van Male (hertogin v. Bourgondië, gravin v. Vlaanderen, Nevers, RétHEL en Artois; dochter v. Lodewijk van Male; 1349-1405) 30

- Margaretha van Parma (1559-67: landvoogdes v.d. Ned.; 1522-1586) 77, 80, 83, 86, 89
- Maria Theresia (Rooms-Duits keizerin; 1717-1780) 242, 244
- Maria van Bourgondië (hertogin v. Bourgondië, dochter v. Karel de Stoute; 1457-1482) 36, 44, 45, 49, 57, 59, 61
- Maria van Hongarije (Maria van Habsburg; koningin v. Hongarije; 1531-55: landvoogdes in de Ned.; zuster v. Karel V; 1505-1558) 50, 59-61
- Marnix, heer van St.-Aldegonde, F. van (Zuidned. letterkundige; in dienst v. Willem v. Oranje; 1540-1598) 74, 164
- Martena (Friese familie) 24
- Marx, K.H. (Duits filosoof, historicus, econoom; 1818-1883) 393, 584
- Mary (Maria; dochter v.d. Engelse koning Karel I) 139
- Mary Stuart (koningin v. Engeland en Schotland; 1662-1694) 185
- Matthias van Oostenrijk (Rooms-Duits keizer; 1577-78: landvoogd in de Ned.; 1557-1619) 98, 110, 125
- Maurits, graaf van Nassau, prins van Oranje (1567-1625) 108-111, 120, 123, 125, 127-131, 135-140, 142, 166, 168, 170, 171, 211
- Maximiliaan II Emanuel (keurvorst v. Beieren; 1692-1713: landvoogd der Spaanse Ned.; 1662-1726) 189
- Maximiliaan I van Habsburg (Rooms-Duits keizer, aartshertog v. Oostenrijk; 1459-1519) 40, 57-59, 62, 75
- Mazarin, J. (Giulio Mazarini; Frans kardinaal, staatsman; 1602-1661) 144, 175
- Meerman, J. (kroniekschrijver) 12
- Meijer, A. (Ned. politicus, leider v.h. Zwart Front; 1905-1965) 413-415, 504, 505
- Mierlo, Hans van (Ned. politicus; een v.d. oprichters v. D'66; 1931) 589
- Mirabeau, H.G. de Riqueti, graaf van (Frans politicus, schrijver, redenaar; 1749-1791) 237
- Moltke, H. von (Duits generaal, chef v.d. generale staf; 1848-1916) 367, 368
- Monchy, W.H. de (dir. v.d. Holland-Amerika-lijn) 438, 474
- Montesquieu, Ch.-L. de Secondat baron de la Brède et de (Frans rechtsgeleerde en politiek theoreticus; 1689-1755) 255
- Montgomery, B.L. (Brits veldmaarschalk; 1887-1976) 526
- Mook, H.J. van (Ned. bewindsman in Indië; 1894-1965) 571-574
- Mounier, E. (Frans filosoof; 'personalist'; 1905-1950) 536
- Mountbatten, L. (Brits admiraal; 1900-1979) 571
- Muckermann, Fr. (Duits jezuïet, publicist; 1883-1946) 444
- Mullem, van (Utrechtse zijdefabrikant) 225
- Multatuli *zie* Douwes Dekker 356
- Mussert, A.A. (Ned. NSB-politicus; 1894-1946) 415-417, 419, 421, 422, 445, 446, 473, 477, 479-482, 505, 511
- Mussolini, B. (Ital. fasc. politicus, bijgenaamd de 'Duce'; 1883-1945) 412, 416
- Napoleon I Bonaparte (Frans militair, 'consul', keizer der Fransen; 1769-1821) 103, 258-264, 277
- Neurath, K. Freiherr von (Duits diplomaat, 1932-38: minister v. BZ; 1873-1956) 461-463, 468
- Niebuhr, B.G. (Duits historicus, staatsman; 1776-1831) 264, 271
- Niethammer, L. 555
- Nieuwenaar, A. graaf van (stadhouder v. Gelderland, Utrecht,

- Overijssel; 1545-1589) 126, 127
 Nolens, W.H. (Ned. RK-politicus; 1860-1931) 312, 387
- Oldenbarnevelt, J. van (advocaat Hof v. Holland, pensionaris v. Rotterdam, landsadvocaat; 1547-1619) 108-110, 114, 120, 123-125, 128-131, 134-137, 139, 140, 147, 166-170, 175, 178, 182, 205, 291
- Oppenheimer (Brits handelsattaché) 370
- Oud, P.J. (Ned. liberaal politicus; 1886-1968) 543, 547
- Pabst, K. 569
- Paepe, C. de (Belgisch socialist; 1842-1890) 320
- Palm, J.H. van der (Ned. theoloog en politicus; 1763-1840) 260
- Palmer, R.R. (historicus) 237
- Pannekoek, A. (Ned. astronoom en marxistisch theoreticus; 1873-1960) 325
- Papen, F. von (Duits politicus; 1932: rijkskanselier; 1879-1969) 441
- Parma, A. Farnese hertog van (landvoogd over de Ned. namens Filips II; 1545-1592) 101, 96, 124, 128, 130, 165
- Patijn, J.A.N. (Ned. minister v. BZ) 456
- Paulus, P. (Ned. rechtsgeleerde en politicus; 1754-1796) 227
- Petri, F. 17
- Pierson, N.G. (Ned. econoom en liberaal politicus; 1839-1909) 343, 349
- Pius IX (1846-78: paus; 1792-1878) 334
- Poelhekke, J.J. 174
- Poels, H.A. (Ned. theoloog, voorman v.d. katholieke sociale beweging; 1868-1948) 384, 444, 445
- Posthuma, F.E. (Ned. landbouwkundige en politicus; pres.-dir. v. 'Centraalbeheer'; 1874-1943) 439, 520
- Prouninck, G. (burg. v. Utrecht; gest. 1610) 130
- Quay, J.E. de (Ned. kath. politicus; medeoprichter v.d. Ned. Unie; 1901) 499, 502, 506, 533, 540, 545
- Quisling, V. (Noors fasc. politicus; 1887-1945; 'quisling' = 'collaborateur') 513
- Raaijmakers (priester en socioloog) 385
- Raap, D. (Ned. porseleinhandelaar, leider v.d. Doelistenbeweging; 1702-1754) 213, 216, 217, 219
- Ranke, L. von (Duits geschiedschrijver; 1795-1886) 192
- Rappard, van (Ned. gezant in Berlijn) 438, 469
- Rappard, E.H. ridder van (leider v.d. NSNAP; 1899-1953) 516
- Rauter, H.A. (Oostenrijker nationaal-socialist, SS-leider, commissaris-generaal voor de openbare veiligheid in Ned.; 1895-1949) 476, 487, 488, 525
- Ravesteyn, W. van (Ned. historicus, oprichter v.d. SDP; 1876-1970) 324, 374
- Rechteren, A.H. graaf van (Ned. diplomaat; initiatiefnemer v.d. Tweede Grote Vergadering; 1656-1731) 204
- Regtien, Ton 584
- Rembrandt Harmensz. van Rijn (Ned. schilder, tekenaar; 1606-1669) 277, 595
- Rennenberg, G. van Lalaing, graaf van (Zuidned. krijgs- en staatsman; 1550-1581) 101
- Requesens y Zuniga, don Luis de (Spaans veldheer; 1573-76: landvoogd der Ned.; 1528-1576) 88, 97, 98
- Ribbentrop, J. von (Duits politicus; 1938: rijksminister v. BZ; 1893-

- 1946) 468, 476
- Richelieu, A.J. Duplessis, hertog de (Frans kardinaal en staatsman; 1585-1642) 111, 173-175, 186
- Richter Roegholt (Ned. historicus) 550
- Robespierre, M. de (Frans revolutionair; 1758-1794) 252
- Roëll, Jhr. J. (Ned. liberaal politicus; 1844-1914) 350
- Roethlisberger, E. (Zwitsers publicist) 361
- Rogier, Ch. (Belgisch liberaal staatsman; 1800-1885) 361
- Rogier, L.J. (Ned. historicus; 1894-1974) 198
- Roland Holst-van der Schalk, H. (Ned. schrijfster, socialiste; 1869-1952) 323, 375
- Romein-Verschoor, A. (Ned. historica; 1895-1978) 263
- Romein, J.M. (Ned. historicus; 1893-1962) 263
- Romme, C.P.M. (Ned. katholiek politicus; 1896-1980) 407
- Rosen, F. (Duits gezant in Boekarest) 371
- Rosenberg, A. (Duits nation.-social. ideoloog; 1893-1946) 465
- Rost van Tonningen, M.M. (Ned. NSB-politicus; 1894-1945) 421, 479, 482, 509
- Rousseau, J.-J. (Frans schrijver, politiek theoreticus; 1712-1778) 221
- Rubens, P.P. (Vlaams schilder, diplomaat; 1577-1640) 277
- Rumford, sir Benjamin, graaf van (= Thompson; 1753-1814) 264
- Rüter, A.J.C. 345, 525
- Ruys de Beerenbrouck, Ch.J.M. (Ned. katholiek staatsman; 1873-1936) 385, 447
- Ruys de Beerenbrouck, G.L. (kath. politicus; minister v. Justitie) 344
- Sande, J. van den 176
- Sanderson, T. (ambtenaar v.h. Foreign Office) 367
- Sandwich, lord (Brits gezant) 211
- Sauckel, F. (Duits NSDAP-politicus; Generalbevollmächtigter für den Arbeitseinsatz; 1894-1946) 491, 492
- Savornin Lohman, jhr. A.F. de (Ned. antirevol. politicus; 1837-1924) 309, 353, 347, 376
- Schaepman, H.J.A.M. (Ned. katholiek politicus; 1844-1903) 305, 311, 387
- Schaik, J.R.H. van (Ned. katholiek politicus; 1882-1962) 461, 463
- Schama, S. (historicus) 225, 237
- Schaper, H.A. 561
- Schaper, J.H. (Ned. SDAP-politicus; 1868-1934) 322, 373, 391
- Scheffer, H.J. 378
- Scheibler, H.C. (Ned. consul-generaal) 439
- Schepper, H. de 33, 47
- Schermerhorn, W. (Ned. SDAP-PvdA-politicus; 1894-1977) 529, 548, 552, 553, 569, 575
- Schiele, M. 429
- Schilling, H. 84, 132, 599
- Schimmelpenninck, R.J. (Ned. staatsman; 1805: raadpensionaris; 1761-1825) 259
- Schleicher, K. von (Duits generaal; 1932: rijkskanselier; 1882-1934) 441
- Schmidt, (burg. van Keulen) 436, 439
- Schmidt, F. (Duits nation. social. bewindsman in bezet Ned.; 1903-1943) 476, 492, 499, 506
- Schöffner, I. 389, 398
- Schokking, J.J. (Ned. CHU-politicus;) 427
- Schouten, J. (Ned. AR-politicus; 1883-1963) 510
- Schuman, R. (Frans staatsman; voorzitter Eur. Parlement; 1886-1963) 568
- Schuursma, R.L. 423
- Seyffardt, H.A. (Ned. militair, lid

- v.d. NSB; 1872-1943) 520
- Seyss-Inquart, A. (Duits-Oostenrijks nat.-social. politicus, rijkscommissaris der Ned.; 1892-1946) 474, 475, 477-481, 483, 490, 499, 501, 506, 507, 510, 511, 518, 522, 523
- Sijes, B.A. 521
- Simonsz., M. (Ned. doopsgezind leidsman; 1496-1561) 64
- Six, jhr. P.J. (voorzitter v.d. ordedienst) 531
- Sjahrir, S. (Indon. politicus; 1909-1966) 573
- Slingelandt, S. van (Ned. staatsman; 1727: raadpensionaris v. Holland; 1664-1736) 204-209, 239
- Slingenberg, M. (Ned. vrijzinnig politicus) 407, 408
- Slotemaker de Bruïne, J.R. (Ned. CHU-politicus; 1869-1941) 435, 438, 504
- Sluyser, M. (Ned. schrijver, journalist) 482
- Smuts, J.Ch. (Zuidaf. militair, staatsman; 1870-1950) 451
- Sneevliet, H. (Ned. social. revolutionair; 1883-1942) 514, 515
- Snouck Hurgronje, Ch. (Ned. oriëntalist; 1857-1936) 357, 450
- Soekarno, A. (Indon. staatsman, medeoprichter v.d. Republiek Indonesia; 1901-1970) 570, 573
- Sonoy, D. (Ned. militair, gouverneur v. Enkhuizen; 1529-1597) 96, 128
- Sorbière 111
- Speer, A. (Duits nat.-social. politicus; rijksminister voor bewapening; 1905-1981) 492
- Spiegel, L.P. van den (Ned. staatsman; raadpensionaris v. Zeeland en Holland; 1736-1800) 222, 249
- Spiekman, H. (sociaal-democraat en vakbondsman) 322
- Spinola, A. (Genuees generaal in Spaanse dienst; 1569-1630) 140, 170, 171
- Spinoza, B. (Baruch) (Ned. filosoof; 1632-1677) 118
- Spoors (lid v.d. Executieve v.d. Bataafse Republiek) 257
- Staalman, A.P. (katholiek politicus) 310, 348
- Steenberghe, M.P.L. (Ned. RK-politicus; 1899-1972) 435
- Stenhuis, R. (voorzitter NVV) 392
- Stijl, S. 227
- Stikker, D.U. (Ned. liberaal politicus; 1948-1952: minister v. BZ; 1897-1979) 553, 568
- Stokman, S. (franciscaner) 544
- Struycken, A.A.H. (rechtsgeleerde) 427, 452
- de Stuarts (Schots-Engelse dynastie) 144, 145, 185, 189, 210
- Suurhoff, J.G. (Ned. social. politicus; 1905-1967) 504
- Tak van Poortvliet, J.P.R. (Ned. liberaal politicus; 1839-1904) 327
- Talma, A.S. (Ned. antirevol. politicus; 1864-1916) 349-351
- Tamse, C. 290
- Telders, B.M. (Ned. rechtsgeleerde; 1903-1945) 426, 516
- Temple, sir William (Brits gezant in de Ned.; 1628-1699) 187
- Thijssen, Th. (Ned. schrijver; 1879-1943) 406
- Thorbecke, J.R. (Ned. liberaal politicus; mede-indiener v.d. gewijzigde Grondwet v. 1848; 1798-1872) 261, 267, 273, 274, 293, 304, 328-333, 335, 376, 403
- Thyssen, F. (Duits industrieel, oprichter v.h. Thyssenconcern; 1873-1951) 438
- Tijn, Th. van 279, 296, 313
- Tilanus, H.W. (Ned. CHU-politicus; 1884-1966) 510
- Tinbergen, J. (Ned. econoom; 1969: Nobelprijs voor economie; 1903) 394, 552
- Titelmans, P. (Vlaams inquisiteur; 1501-1572) 66, 78, 79

- Trip (Amsterdamse regentenfamilie) 199
- Troelstra, P.J. (Ned. social. politicus; 1860-1930) 322, 323, 346, 373, 376, 378-381, 384, 389-392
- Tudyka, K.P. 428
- Usselincx, W. (Zuidned. koopman en kolonisator; 1567-1647) 182
- Uyl, J.M. den (Ned. social. politicus; 1919-1987) 540
- Uytven, R. van 75
- Valckenaer, J. (Fries patriot; 1759-1821) 251
- Valckenier, G. (burg. v. Amsterdam; 1624-1680) 150
- Valckenier, P. (Ned. diplomaat, geschiedschrijver; 1638-1712) 184
- Valckenier Kips, J.H. (hoogleraar staatsrecht) 420, 421
- Vandenbergh, H. graaf (Zuidned. edelman) 174
- Vandervelde, E. (Belg. social. politicus; 1866-1938) 394
- Velthuyzen, L. van (filosoof) 116
- Ven, van der 556
- Veraart, J.A. (Ned. katholiek politicus; 1886-1955) 384-387
- Verac, F. (Frans diplomaat) 231
- Verdugo, F. (Spaans krijgsoverste; 1536-1597) 128
- Verkade, W. 509
- Verstolk van Soelen, J.G. baron (Ned. minister v. BZ) 278, 287
- Verviers, E. (conservatief politicus) 420
- Verwey, R.A. (ambtenaar) 408, 473
- Viglius ab Aytta Zuichemus (Ned. rechtsgeleerde; 1507-1577) 75
- Visser, L.E. (Ned. rechtsgeleerde; 1871-1942) 497, 498
- Vliegen, W.H. (Ned. social.-dem. politicus; 1862-1947) 322, 373, 391, 393, 509
- Vollenhoven, C. van (Ned. rechtsgeleerde; 1874-1933) 362
- Voltaire (= François-Marie Arouet, Frans schrijver; 1694-1778) 221
- Vondel, J. van (den) (Ned. dichter, toneelschrijver; 1587-1679) 153
- Vorrink, K. (eig. Jacobus Jan; Ned. social. politicus; 1891-1955) 393, 516, 569
- Vos, H. (Ned. social. politicus, econoom; 1903-1972) 394, 555, 556
- Vranck(en), F. (Ned. staatsman, pensionaris v. Gouda; 1555-1617) 130
- Vreede, P. (Brabants textielfabrikant; 1750-1837) 255
- Vries, J. de 226, 403
- Wagenaar, J. (Ned. historicus; 1709-1773) 215, 221
- Walraven van Hall 523
- Walsum, G.L. van (red. v. 'De Nieuwe Nederlander') 541
- Warfusée, R. van Renesse, graaf van (Zuidned. edelman; gest. 1637) 174
- Washington, G. (Am. staatsman; eerste president; 1732-1799) 223
- Wee, H. van der (econ. historicus) 68, 72
- Westhoff, J.Th. (dir. Werkverschaffing) 407
- Wibaut, F.M. (Ned. social. politicus; 1859-1936) 373
- Wichmann, E. (fascist) 412
- Wijnkoop, D. (Ned. commun. politicus; 1876-1941) 324, 374
- Wilhelmina (Frederika Sophia van Hohenzollern; vrouw v. Willem V; 1751-1820) 234
- Wilhelmina Helena Pauline Maria (koningin der Ned.; 1880-1962) 376, 472, 474, 529, 532, 570, 573
- Wilkes, Th. (Engels diplomaat, lid v.d. Raad v. State; 1545-1598) 130
- Willem I (de 'Zwijger') (graaf v. Nassau, prins v. Oranje; 1533-1584) 74, 76-79, 86, 87, 89-96,

- 98-102, 105, 107, 110, 123-125, 130, 135, 153, 164
- Willem II (prins v. Oranje, graaf v. Nassau, stadhouder; 1626-1650) 110, 112, 116, 123, 144, 145, 211
- Willem III (prins v. Oranje, stadhouder, koning v. Engeland; 1650-1702) 111, 112, 120, 124, 148, 151, 155-157, 163, 169, 183, 187, 189, 191-194, 197, 210, 211, 238, 598
- Willem IV Karel Hendrik Friso (prins v. Oranje en Nassau, alg. erfstadhouder v.d. Ver. Ned.; 1711-1751) 112, 214, 217-219, 243
- Willem V (prins v. Oranje en Nassau, alg. erfstadhouder der Ver. Ned.; 1748-1806) 210-212, 227, 236, 246, 252
- Willem VI ('graaf v. Oostervant'; hertog v. Beieren, graaf v. Henegouwen, Holland en Zeeland; 1365-1417) 30
- Willem I Frederik (koning der Ned., groothertog v. Luxemburg; 1772-1843) 267, 268, 272, 275, 279-281, 283-288, 601
- Willem II Frederik George Lodewijk (koning der Ned., groothertog v. Luxemburg; 1792-1849) 272, 291, 329
- Willem III Alexander Paul Frederik Lodewijk (koning der Ned., groothertog v. Luxemburg; 1817-1890) 329, 335, 337, 340
- Willem Frederik (graaf v. Nassau, stadhouder v. Friesland; 1613-1664) 139
- Willem Lodewijk (graaf v. Nassau, stadhouder v. Friesland; 1560-1620) 131, 135
- Wimmer, F. (Generalkommissar) 476
- Windecker (consul) 435
- Winkelman, H.G. (Ned. militair; 1876-1952) 472, 489
- 'Winterkoning' zie Frederik V van de Palts 169
- Wit, C.H.E. de 228, 229
- Witt, C. de (Ned. staatsman; broer v. Johan; 1623-1672) 147, 201, 220
- Witt, J. de (Ned. staatsman; 1653: raadpensionaris v. Holland; 1625-1672) 114, 117, 147-152, 156, 185-187, 197, 201, 205, 220, 291
- Wolters (Engels agent) 212
- Woudenberg, H.J. (leider v.d. 'Duitse' NVV) 479
- Yarde-Buller, H. (Brits militair attaché) 365
- Zahn, E. 586
- Zappey, W.P. 279
- Zech (Duits gezant in Den Haag) 441, 447, 448, 459, 462
- Zimmermann, A.R. (Ned. politicus, burg. v. Rotterdam; 1869-1939) 379

Zakenregister

- Aalst 60
Aan het volk van Nederland 227
aanpassing 495, 496, 506, 508, 516
Aanwysing... 208
aartsbisdom 73
absolutisme 116, 123, 141, 199, 298
accijnzen 216
achturedag 381, 384
Acte van Garantie 250
actualisten 412
adel 22-28, 36, 37, 51, 52, 53, 74-81, 83, 84, 86, 91, 97, 99, 122, 141, 164, 167, 171, 231, 297, 302, 383, 593
Adres van Eindhoven 532
Afgescheiden Gemeente 299, 302, 303
Afrika 181, 182
afscheiding 600
agrarische sector 295, 296, 316, 403, 418, 430-432, 581
AJC (Arbeiders Jeugd Centrale) 393, 394, 506, 589
Aken 187
-, vrede van 244
Akte van Harmonie 151
- van Navigatie 185
- van Seclusie 148-150
- van Survivance 139
Algemeen Bewind 268
Algemeen Handelsblad 446
Algemeene Bond van Roomsche Katholieke Kiesverenigingen 305, 311, 385, 386
Algemene Economische Raad 396
Algemene Maatschappij ter Bevordering van de Volksvlijt 280
Algemene Rekenkamer 34
Algemene Synode 541
Alkmaar 22, 90
alliantiepolitiek 186, 188, 193
Almelo 293, 520
ambten(verdeling) 199-201, 213, 216, 217
ambtenaren 483, 484
ambtsadel 52
Amerika 181, 182, 194
Amersfoort 491
amnestie 89
Amsterdam 18, 21, 22, 27, 36, 41, 54, 64, 65, 83, 98, 104, 110, 112, 114, 116, 120, 121, 123, 128, 134, 143-146, 162, 172, 179, 190, 194, 199-202, 213-216, 218, 222, 223, 231, 236, 247, 252, 265, 280, 297, 302, 320, 322, 325, 326, 347, 348, 364, 379, 409, 417, 473, 485-487, 496, 517, 518, 522, 526, 550, 583
anarchie 207
anarchisme 320, 583, 586
anarcho-syndicalisten 349, 390
ancien régime 253, 268
ANFB (Algemene Nederlandse Fascisten Bond) 412-414
angstpsychose 155
anjerdag 480
annexatie 261-264, 569
Anschluss 436, 443
anticommunisme 534, 565, 583
antidemocratie 411

- antikapitalisme 414, 514, 517, 532
- antikatholicisme 334
- antiklerikalisme 326
- anti-Kominternverdrag 454
- antiliberalisme 500
- Antillen 183
- antimarxisme 419, 441, 532
- Anti-Oorlog Raad 373
- antiparlementarisme 540
- antirevolutionair(en) 297, 298, 300-303, 306, 309, 336-341, 353, 378, 383, 388, 389, 504, 514, 539
- antisemitisme 413-415, 419, 421, 422, 437, 442, 443
- anti-Takkianen 327
- antithese 15, 308-310, 389, 398, 402, 403, 539, 541, 602
- Antwerpen 19, 20, 33, 39, 40, 54, 63-70, 78, 82-84, 97, 101, 102, 124, 165, 172, 175, 181, 193, 237, 280, 284, 287, 368, 423, 526, 535
- ANWV (Algemeen Nederlandsch Werkliedenverbond) 317-320
- AO (Auslandsorganisation der NSDAP) 458-464, 467
- AOW (Algemene Ouderdomswet) 578, 580
- Apologie* 109
- Aprilbeweging 304, 333, 335, 336
- arbeiders(beweging) 306, 312-319, 323, 324, 344-349, 354, 372, 375, 380, 390, 398, 521
- arbeidsdienst 491
- arbeidskamers 350
- arbeidsrecht 537
- Arbeidswet 344, 345, 385
- Arbeitseinsatz (arbeidsinzet) 488, 492, 493, 520
- Archives de la Maison d'Orange-Nassau* 300
- Ardennenoffensief 535
- Ariërverklaring 483
- aristocraten 126, 254, 309
- aristocratie 110, 118, 122, 129, 201, 229, 255, 257, 595, 599
- aristocratisering 129, 153
- armenwet 336
- armenzorg 336, 344
- arminianen 133
- armoede 224, 225, 264
- Arnhem 37, 42, 64, 231, 235, 522, 526
- AR(P) (Antirevolutionaire Partij) 301, 302, 305, 307, 309-311, 341, 388-390, 430, 443, 447, 509, 510, 539, 547, 564, 588, 590
- Artois 33, 64, 65
- asiento 242
- oorlog 242
- verdrag 195
- Athene 117
- Atjeh-oorlog 356, 357
- Atlantisch pact 560
- Atrecht 18, 99
- , vrede van 57, 58
- Auschwitz 488
- autocratie 151
- autonomie(gedachte) 332
- AVRO (Algemene Vereniging Radio Omroep) *zie* omroep
- Azië 178-180
- Bali 358
- banken 160, 296
- 'bankier van het verzet' 523
- barrière(steden) 187, 193-195, 238, 242, 244, 277
- Barrièretraktat 242, 244, 245
- Bataafse Republiek 227, 250, 251, 253-260
- Bataven 250, 251, 261, 262
- Batavia 180
- bede 38, 42, 44, 48, 59, 60, 88
- bedelarij 225
- bedrijfschappen 555-557
- bedrijfsraden 385
- Beeldenstorm 81-86, 90, 99
- Bekennende Kirche 509, 541
- belastingen 88, 201, 202, 214-216, 238, 259, 260, 281
- belastingoproer 215
- belastingpacht 214-216
- België 237, 269, 270, 272, 276, 279-281, 283-286, 287-292, 360, 362, 365-369, 371, 398, 423-425,

- 452, 454, 455, 468-470, 472, 560, 562, 563, 601
- Belgische Kwestie 267, 275, 355
- Belgische Opstand 283, 287, 290
- Belgisch-Nederlands verdrag 417
- Benelux 562, 563
- Bergen op Zoom 213
- Berlijn 380
- Bestand *zie* Twaalfjarig Bestand
- beurs (Amsterdam) 181
- bevolking(sgroei) 158, 159, 314, 316, 581
- bewustzijn, Nederlands 31, 33, 54, 81, 112, 265
- , regionaal 33
- Bezem, De* 412
- bezetting 471 e.v.
- BGN (Bijdragen voor de Geschiedenis der Nederlanden) *zie* Literatuur, Noten
- 'bijltjes' 218
- bijzondere school 337
- binnenscheepvaart 522, 524
- bisdom 73, 73, 334
- bisschoppen 74, 511, 512
- Blankenberge 173
- Blitzkrieg 469
- Bloedraad 87, 96
- blokkade-oorlog 372
- Blyde Incomste 46, 58, 94
- BMGN (Bijdragen en Mededelingen betreffende de Geschiedenis der Nederlanden) *zie* Literatuur, Noten
- BMHG (Bijdragen en Mededelingen van het Historisch Genootschap) *zie* Literatuur, Noten
- boeren 27, 28, 97, 214, 233, 257
- Boeren 362
- boerenbedrijf 162, 163, 222, 279, 294-296, 405
- Boerenoorlog 363, 364
- Bohemen 169
- bolsjewieken 374
- bolsjewisme 424, 507
- bombardement (Rotterdam) 472
- 'bontmantelclub' 326
- Bond van Vrije Liberalen 327
- Bond voor Algemeen Kies- en Stemrecht 320
- Borneo 356, 358, 574
- Bouclier d'état...* 184
- Bourbons 184, 241, 245
- bourgeoisie 286, 302, 309
- Bourgondië 19, 36, 277
- Bourgondische Kreits 51, 54
- rijk 17, 29
- Brabant 17-19, 30, 31, 34, 35, 38, 40, 46, 48, 56, 58, 64, 65, 71, 74, 77, 82, 97, 98, 104, 112, 168, 169, 171, 174
- Brandenburg 168, 192
- Brazilië 181-183
- BRD (Bundesrepublik Deutschland) 570, 579, 605
- Breda 102, 140, 170, 242, 334, 526
- , vrede van 150, 186
- Brielle 27
- bronnen van het Nationaal-Socialisme, De* 422
- Brugge 18, 20, 38, 39, 56-58, 65, 78, 99, 174
- Brugse Vrije 38, 58
- Brussel 18, 19, 34, 39, 40, 50, 63, 65, 66, 75, 80, 85, 99, 120, 131, 172, 237, 251, 277, 280, 284-287, 526
- , verdrag van 566
- bufferstaat (état tampon) 174, 186
- Buitengewoon Besluit Arbeidsverhoudingen 553
- buitenlandse politiek 143, 163-196, 201, 203, 238-247, 269, 275, 287-289, 422-470, 558-570, 576-578
- buitenpoorterschap 59
- buitensluiting (joden) 485, 486
- bureaucratie 263
- burgerij 216-229, 233, 272, 276, 313, 593; *zie ook* bourgeoisie
- burgerlijke stand 263
- Burgerlijk Wetboek 260
- burgeroorlog 96, 233
- Burgerpligt 326
- BWP (Belgische Werklieden Partij) 393, 394
- Cadzand, vrede van 59

- calvinisme 13, 64-67, 71, 84, 115, 120, 136, 142, 154, 199, 301, 303, 398, 588, 594
- calvinisten 80, 82-84, 87, 93, 99, 126-128, 135, 139, 141, 167, 182
- Canada 243, 430, 566
- capiteyn-generaal 108
- Castilië 88
- Catalonië 175
- Cateau-Cambrésis, vrede van 70, 164
- CBS (Centraal Bureau voor de Statistiek) 396
- C.C. (Contact Commissie) 530
- CDA (Christen-Democratisch Appèl) 590
- CDU (Christelijk Democratische Unie) 400
- Celebes 358
- censuskiesrecht 258, 270, 274, 330, 331, 335, 352, 353, 600
- Centraal Economisch Plan 552
- Centraal Planbureau 552
- Centrale Inlichtingendienst 415
- centralisatie 32-36, 42-46, 48-50, 54, 76, 88, 110, 114, 115, 125, 127, 130, 202, 220, 259, 263, 268, 332, 339, 398, 414, 594
- centralisme 263, 301, 398, 593
- Centrum voor Staatskundige Vorming 544
- Champagne 18
- Charleroi 189
- Christelijke Democraten 310
- Christelijk Gereformeerde Kerk 302
- christelijk-historisch 301
- Christelijk-Historische Kiezersbond 310
- Christelijk-Historische Partij 310
- christen-socialisten 393
- Christofoor 543, 545
- CHU (Christelijk-Historische Unie) 310, 378, 383, 389, 390, 397, 443, 504, 509, 510, 539-542, 545, 547, 564, 588, 590
- 'Circus Kruls' 535
- CNV (Christelijk Nationaal Vakverbond) 342, 388, 556
- coalitiepolitiek 184, 185, 187-190, 196, 382
- Cockerill-fabrieken 280
- Code Napoléon 261
- Coevorden 101, 152
- collaboratie 495, 496, 508
- Collaterale Raden 52
- collatie 39
- College van Rijksbemiddelaars 553
- collegiaal stelsel 113
- Comité van Verweer 349
- commercialisering 162
- Commune (Parijs) 317
- communisme 325, 445, 449, 533, 534, 565, 579
- communisten 325, 390, 409, 410, 442, 444, 445, 479, 480, 509, 515, 517, 534, 547, 574, 576
- Compagnie zie VOC
- Compagnie van Oostende 240
- Compromis 79, 86
- concentratiekampen 487-489
- Condé 189, 195
- confessie(s) 284, 296, 308, 328, 335, 337, 382, 601
- confessionalisering 15
- confessionele school 341, 343, 344
- confessionelen 308, 311, 326, 340, 342, 343, 380-383, 402, 445, 512, 602, 603
- conscriptie 262
- conseil tripartite 563
- conservatieven 297, 298, 335
- conservatisme 297, 298, 301, 303, 311
- Constituante 251, 256
- constitutie 14, 108, 112, 204-206, 208, 209, 250, 267, 268, 270, 272, 273, 298, 328
- constitutionalisme 117, 230
- constitutionelen 329
- Consulta 77
- consumptie 583
- Continental Stelsel 263, 264
- contrabandestrategie 247
- contracten van correspondentie 122
- contraremonstranten 133-136, 142
- contraremonstratie 134

- contrarevolutie 234-236
 contrarevolutionair 300
 'convooien en licenten' 106
 coöptatie 118, 119, 205, 595
 Corporatieve Concentratie 413, 419
 corporatieve elementen 552
 corporatieve staat 413
 corporatisme 388, 532
 correspondentiestelsel 199
 corruptie 154
 Costerman-oproer 201
 CPH (Communistische Partij Holland) 381, 390
 CPN (Communistische Partij Nederland) 390, 410, 509, 515, 517, 534
 creesers (loonarbeiders) 60
 Crisisinvoerwet 405
 Cultuurstelsel 354-356
 Curaçao 183
curia ducis 34

 D'66 589, 590
 dagbladzegel 339
 Dalmatië 169
 Danzig 64
 decentralisatie 49, 179, 414
 deconfessionalisering 587, 590
 Deductie 167, 185
 dekolonisatie 15, 564, 570, 575, 576
 Delft 21, 22, 36, 41, 83, 85, 93, 103, 179, 199, 202, 516
 Delfzijl 101
 democraten 126, 129, 230, 233, 234, 236, 237, 254, 256, 257, 386
 democratie 107, 118, 227-230, 259, 270, 303, 327, 411, 508, 533, 584, 599
 -, parlementaire 274, 353
 democratisering 391
 Den Bosch *zie* 's-Hertogenbosch
 Den Briel 22, 83, 90, 124
 Dendermonde 195
 Denemarken 168, 186, 191, 289
 Den Haag 34, 63, 105, 106, 136, 147, 156, 163, 167, 168, 173, 174, 178, 190-193, 196, 200, 206, 215, 234, 239, 254, 265, 273, 277, 285, 297, 322, 363, 417, 472, 486, 522, 526, 596
 -, vrede van 253
 -, vredesconferentie van 361
 departementen 256, 259, 260
 Derde Internationale 374
 Dertigjarige Oorlog 173
 detailhandel 404
 Deutsch-Niederländische Gesellschaft 465
 devaluatie 550
 Deventer 37, 62, 74, 128, 232, 324
 devolutie(politiek) 186, 189
 diamantindustrie 294, 317
 dienstplicht 311
 Diksmuide 18
 Dillenburg 87
 Dinant 18
 dirigisme 551, 579
 discriminatie 488
 DNG (Deutsch-Niederländische Gesellschaft) 436-440
 'Doctrina' 252
 Doelisten 200, 210, 215-219
 Doesburg 235
 Doggersbank, slag bij de 247
 Doleantie 302
 Dolerenden 302, 303
 'dolle dinsdag' 526
 Dolle Mina 585
 doodgraversoproer 201
 'doorbraak' 544, 546, 578, 580, 589
 Doornik 18, 30, 40, 64, 66, 82, 84, 189, 195
 Dordrecht 21, 22, 27, 36, 41, 54, 90, 91, 134, 136, 139, 146, 147
 douane-unie 562
 Dover, verdrag van 151
 Dowaai 18, 38
 Drenthe 31, 37, 215, 417, 418, 522, 526
 Drukkersverbond 317
 DS'70 (Democratisch Socialisten '70) 589, 590
 Duinkerken 176, 237
 Duitse Bond 289

- Keizerrijk 362, 363, 367, 368

- Rijk 170

Duitsland 87, 117, 169, 264, 272, 288, 296, 321, 324, 362, 363, 365, 368-372, 391, 394, 395, 408, 415, 418, 421, 422, 425, 429-448-454, 456-471, 474, 489-494, 509, 549, 559, 564-569, 577, 604, 605

Duits-Nederlands handelsverdrag 462

Dumbarton Oaks, akkoord van 560

economie 67-72, 97, 226, 271, 279, 281, 282, 292-296, 384, 394-396, 429, 430-435, 440, 489, 538, 548-552, 567, 568, 579, 597, 604

economische crisis/recessie 71, 72, 84, 85, 88, 214, 221-226, 263, 264, 271, 294-296, 387, 391, 392, 394-396, 403-408, 431, 597, 599, 603

- groei 158, 161-163, 178, 181, 296, 314-316, 430, 431, 581, 596, 597

Edam 134

Eedverbond 79

Eene katholieke partij... 305

eenheid, nationale 263, 285

eenheidspolitiek 281

eenheidsresolutie 381

eenheidsstaat 257, 259

Eenheid voor Democratie 416, 514

Eerste Edelman 149

Eerste Internationale 316, 317

Eerste Kamer 268, 274, 353, 479, 548, 549

Eerste Wereldoorlog 371-373, 378

Eeuwig Edict 150, 151

EGKS (Europese Gemeenschap voor Kolen en Staal) 568

EIC (East Indian Company) 180, 181

Eindhoven 522, 533

elite 120-123, 152

emancipatie 68, 69

emigranten 251, 252, 596

emigratie 87, 223, 225

Eminent Hoofd 208

Endlösung der Judenfrage 488, 497

Engeland 19, 56, 65, 87, 124, 129, 135, 137, 144, 149-151, 156, 164-166, 168-170, 176, 180, 184-189, 193, 195, 211, 222, 223, 227, 230, 233, 234, 238-247, 250, 251, 260, 280, 287, 288, 356, 362, 363, 365, 366, 403, 448, 457, 465-470, 559, 560, 597, 598

Engelse Oorlog, Eerste 185

- -, Tweede 150, 183, 186

- -, Vierde 181, 228, 249

Enkhuizen 22, 134, 179, 223

Enschede 322

Entente Cordiale 364, 368-370, 372

Entente hollando-belge 366

erfelijkheid 139, 213, 214, 219, 250

Esprit 536

états 36

ethische politiek 358-360

Europa 566

EVC (Eenheidsvakcentrale) 534

evenwichtspolitiek 188

executieve 256-259

factionisme 599

Fascio al Estero 460

fascisme 412-415, 419, 420, 428, 433, 445, 449, 514

fascisten 412-414, 417, 504

Fascisten Bond De Bezem 412

Februaristaking 497, 516-518

federalisme, federatie 49, 104, 125, 127, 146, 147, 256, 257, 269

federalisten 254-257

Financiële Raad 51, 53

Fleurus 252

'fluit' 160

Fontenoy 242

Fortschrittspartei 326

Franche-Comté 36

Frankrijk 29, 65, 66, 124, 135-137, 144, 145, 149-152, 156, 160, 164-177, 183-189, 191-195, 212, 213, 227, 230, 233, 237-247, 250-253, 256-265, 276, 277, 284, 286, 287, 289, 362-366, 398,

- 423, 425, 426, 452, 466, 468,
470, 473, 534, 559, 560, 562,
563, 566, 568, 573, 579, 596,
600
- Frans 36, 153, 279, 285, 601
- Franse Revolutie 250, 273, 298
- Franse Tijd 270, 271, 292
- Friese Bond 310
- Friese Volkspartij 321
- Fries Congres 439
- Friesland 20, 24, 25, 30, 31, 37, 38,
50, 54, 96, 105, 131, 139, 146,
167, 198, 199, 203, 210-215,
228, 232, 244, 264, 276, 309,
310, 320, 326, 328, 417, 506,
526, 599
- fruitteelt 295
- Führer 420, 475
- GAC (Grote Adviescommissie der
Illegaliteit) 530, 548
- gecommitteerde raden 109
- 'Geel' 470
- 'geest van Gestel' 536
- Geheime Raad 51-53
- Gelderland 37, 105, 129, 131, 136,
139, 146, 157, 171, 197, 200,
210, 213, 214, 231, 232, 235,
257, 526
- geldzuivering 550
- Gelre 20, 25, 30, 31, 50, 82
- gematigden 257
- Gembloers, slag bij 101
- gemeentewet 332
- Generalkommissar 476
- Genève 237
- Gent 18, 20, 33, 38, 39, 56-62, 65,
82, 98-102, 126, 174, 189, 194,
285
- Gentse opstand 56, 57, 62, 63
- Gereformeerde Kerk(en) 302, 401,
509, 510
- gereformeerden 143, 310
- Germaans 475
- getto's 484
- Geus van 1940, De 513
- Geuzen 72, 80, 86, 89-91, 96
- Geuzenactie 513, 514
- gewesten 32, 33, 36, 43, 45-48, 50,
52, 54, 86, 97, 101, 102, 104,
106, 593, 594
- 'Gijsbert van Hogendorp' 439
- gilden 39, 40, 60-63, 86, 155, 260
- godsdienstvrijheid (vrijheid van be-
lijdenis) 80, 132, 141, 167, 168,
172, 282, 334, 352
- Goejanverwellesluis 234, 235
- Goes 37
- Gorinchem 199, 236
- Gouda 21, 22, 36, 90, 130
- Gouden Eeuw 103, 146, 595, 596
- goudhandel 181
- gouverneur 108
- gouverneur-generaal 180
- GPV (Gereformeerd Politiek Ver-
bond) 588
- graaf 95
- graan 162, 203, 295
- grauw 212
- Grebbeleinie 471, 472, 526
- grenscorrecties 569, 570
- Grevelingen 237
- grietman 24
- Griffier van de Prins 98
- Groenlo 171
- groenteteelt 295
- grondheer 122
- grondheerlijkheid 23
- grondwet 254-259, 269, 270, 272-
274, 297, 326, 328, 331, 334,
353, 376, 382, 600
- Groningen 20, 24, 25, 27, 31, 37,
38, 62, 74, 96, 101, 104, 105,
116, 146, 210, 213-215, 326,
328, 417, 502, 506, 522, 526
- Groot-Brittannië 193, 287, 363-
365, 368, 370, 371, 430, 434,
472, 473, 514, 559, 560, 562,
565, 566, 571, 577
- Groot Memorandum 110
- Groot Privilege 44-46, 48, 49, 58
- Grote Haagse Alliantie 188-191
- , tweede 189
- , derde 193
- Grote Hervorming 249
- Grote Oceaan 180, 182
- Grote Oost 574
- Grote Raad 34, 35, 46

- Grote Vergadering 146, 148, 203-205
 Gulden Vlies 45, 53, 74, 75, 77
 Gulik en Berg 239
 Haagse vredesconferentie 370
 Haarlem 18, 21, 22, 36, 61, 96, 200-202, 215, 224, 231, 334, 485
 Habsburg(ers) 17, 24, 29, 32, 46, 49-51, 54, 173, 192, 195, 241-242, 245, 277, 594
 hagepreken 82-84
 Hamburg 21, 223
 handel 18, 21, 70, 71, 160-162, 167, 177-185, 194, 200, 222, 223, 246, 247, 264, 271, 279-281, 292-295, 316, 370, 371, 430-435, 577, 604
 handelskapitalisme 60, 398
 Hanze 21, 22
 Harlingen 224
 Haspengouw (Hesbaye) 67, 69
 havenstaking (1903) 345, 346
 Heerlen 445
 Heilige Liga 165
 Heiligerlee 89
 Henegouwen 25, 30, 31, 58, 64, 82
 Hengelo 520
 hereboeren 313
 'heren' 313
 Heren XVII 179, 180
 'herstel en vernieuwing' 548
 's-Hertogenbosch 39, 62, 171, 334
 Hervormde Kerk 132, 133, 401, 509, 541
 Hessen 168
 Hitler-Duitsland *zie* nazi-Duitsland
 Hoei 18
 Hoekse en Kabeljauwse twisten 23
 Hofraad 34, 51
 Holland 18-26, 29-31, 34-36, 41, 42, 48, 49, 53, 58, 59, 61, 75, 78, 83, 90, 91, 92, 96, 97, 99, 102-105, 110-114, 118-121, 125-130, 132-134, 136, 138, 139, 141, 143-151, 153, 156, 157, 159-162, 176, 181, 183, 198, 200, 202, 205, 206, 210-215, 221, 224, 228, 230, 232, 235-237, 247, 249, 257, 276, 320, 328, 390, 526, 599
 -, Koninkrijk 260
 Hollandsche Maatschappij voor Wetenschappen 226
 Hollandse Ridderschap 213
 Hollandse Waterlinie 471
 Honderdjarige Oorlog 56
 honderdste penning 88
 Hondskoote 84
 hongeropstanden 201
 hongersnood 535
 hongerwinter 524
 hoofdeling 24, 25
 hoofdluden 37
 Hoogerechtshof (Mechelen) 51
 Hoorn 22, 128, 179
 Hubertusburg, vrede van 227
 Hudson 183
 Hugenberg-verdrag 462
 hugenoten 137, 164, 176
 huismanskiesrecht 353
 humanisme 539, 588
 HZ (Historische Zeitschrift) *zie* Literatuur, Noten
 IAA (Internationale Arbeiter Association) 317
 IAMV (Internationale Antimilitaristen-Vereeniging) 374
 iconoclasme 82
 Ieper 18, 38, 39, 56, 58, 99, 189, 195
 IJzeren Loonwet 320
 illegaliteit 515, 516, 521
 Indië 167, 180-182
 Indische Oceaan 180
 individualisme 398, 536, 551, 602
 Indonesia/Indonesië 570-576
 industrialisatie, -ering 291, 297, 313, 398, 403, 600, 601
 industrie 160-162, 222-225, 264, 279-281, 291-294, 315, 316, 403, 418, 581
 industriële revolutie 279, 291
 infrastructuur 280, 293, 294, 407
 inquisitie 78-81, 87, 96
 inspraak 584

- institutionalisering 397
- Internationaal Gerechtshof 604
- internationalisering 425
- internationalisme 373, 375
- Ismaël trekt op* 444
- Italië 117, 169, 288, 289, 304, 427, 460, 566
- jacobiijnen 258
- Jahrgangsaktion 493
- Japan 364, 454, 570, 571
- Java 354-358, 570-572, 574, 575
- J-curve-theorie 598
- Je maintiendrai* 543
- Jemgum 89
- jeugdbeweging 393
- joden 421, 422, 444, 445, 448, 474, 482-489, 497, 498, 507, 508, 512, 517, 519
- jodenster 488
- jodenvervolgning 413, 483, 516, 517
- Jogjakarta 575, 576
- Joinville, verdrag van 165
- Joodsche Raad 496-498, 508, 517, 518
- joodse kwestie 497
- Jordaan 320, 517
- Jordaanoproer 389, 409
- Juni-revolutie 286
- Kaas-en-Broodvolk 61
- KAB (Katholieke Arbeiders Beweging) 587
- Kabouters 586
- Kamerijk 73
- 'kamers' 178, 179
- Kampen 37, 62, 232
- kantonement 173, 174, 186, 187
- kapitaal 162
- kapitalisme 315, 391, 393, 564
- kapitein-generaal 108, 110, 111, 146, 150, 151
- kasselrijen 38
- katholicisme 13, 64, 73, 84, 133, 303-305, 313, 334, 335, 382-385, 543, 601, 602
- Katholieke Democratische Bond 386
- Katholieke Universiteit Nijmegen 399
- katholieken 83, 91, 138, 168, 257, 278, 283, 284, 286, 297, 303-305, 308, 310, 311, 326, 332-335, 338-340, 378, 382-390, 397-399, 401, 402, 419, 444, 445, 511, 512, 543-545, 569, 578, 587, 602
- katoenindustrie 293
- Kees, de jongen* 406
- Kerk 27, 52, 84, 85, 97, 133, 134
- kiesrecht 255, 256, 258, 270, 273, 309-311, 320, 322, 326, 327, 331, 341, 372
- , algemeen 274, 300, 303, 320, 321, 330, 352, 353, 373, 375-378, 400, 600
- , indirect 331
- los van de census 352
- voor vrouwen 376, 382
- kiesstelsel 255, 269, 382
- kieswet 331, 332
- kinderarbeid 314, 318, 340, 344
- kinderbijslag 580
- kind van staat 149, 150
- 'kleine crisis' 411
- 'kleyne luyden' 302, 309, 335
- Knokke 195
- kolonialisme 355, 356, 359, 559
- koloniën 178, 182, 275, 288, 354-360, 363, 457, 468
- kolonisatie 181, 183
- Komintern (Communistische Internationale) 381, 390, 514, 515
- koning 270, 274
- koning-koopman 267
- koninkrijk 259
- Koninkrijk der Verenigde Nederlanden 269
- Koninkrijk Holland 260
- kooplieden 119, 200, 202, 218, 225
- Kortrijk 60, 189
- Koude Oorlog 564, 578
- KRO (Katholieke Radio Omroep) *zie* omroep
- Kroonraad 52
- kustverdediging 364, 365
- KVP (Katholieke Volkspartij) 545, 547, 556, 564, 587, 588, 590

- kwartier 37
 Kwartier van Gent 59
 laïcisering 344
 lakenindustrie 18-22, 56, 60, 68, 85
 landbouw 162, 295, 314, 315, 430, 431, 581
 Landbouwcrisiswet 405
 landdag 37, 38
 landdrost 261
 Landoorlogreglement 484
 landsadvocaat 139
 landsheer 32, 34, 38, 39, 41-44, 46-52, 57-61, 73-76, 78, 87, 88, 92-95, 102, 125, 165
 Landstormwet 373
 landvoogd(es) 51, 52, 63, 77, 80, 87, 88, 97, 98, 105, 124
 Latijns-Amerika 182, 183, 239, 242
 leden 38, 39
 leerplicht 311, 340, 343
 Leeuwarden 74
 legalistisch 84
 Légion franche étrangère 252
 Legislatieve 258
 legitimatieverordening 484
 Leiden 13, 18, 21, 22, 36, 40, 41, 61, 83, 85, 90, 93, 116, 129, 202, 215, 224, 230, 325, 516
 leider 420, 421
 Leuven 18, 39, 40, 65, 283, 284
 Levant 160, 192, 194
 levensomstandigheden 314, 315
 levensstandaard 582
 liberaal-democraten 445
 Liberale Staatspartij 504
 Liberale Unie 326, 327, 542
 liberalen 274, 286, 293, 295, 297, 303-306, 308, 323, 326-329, 332, 333, 335, 336, 339, 340-342, 344, 352, 354, 356, 382, 399, 402, 504, 509, 547, 569, 602
 liberalisme 273, 286, 297, 300, 303, 304, 327, 328, 332-334, 338, 602
 Lier 102
 Liese-Aktion 494
 Ligue 77
 Lille (= Rijssel) 33, 189, 195
 Limburg 25, 30, 31, 171, 189, 278, 284, 371, 398, 417, 418, 423, 444, 446, 452, 460, 463, 464, 506, 519, 569
Limburger Koerier 467
 Linggadjati, akkoord van 573, 574, 576
 links-liberalen 318
 LO (Landelijke Organisatie) 519, 523
 Locarno, verdrag van 433, 466
 Loevestein(ers) 145, 146
 Londen 65, 223, 291
 Londen (regering-in-ballingschap) 477, 507, 522, 523, 529-533, 554, 565, 570
 loonbedrog 346
 loonpolitiek 552, 553
 luchtmacht 471
 Luik 30, 56, 275, 280, 285
 lutheranen 84
 lutheranisme 63, 65
 Luxemburg 30, 82, 289, 470, 562
 Maagdenhuis 584
Maasbode, De 443
 Maas-Middelburg 179
 Maastricht 18, 171, 175, 304
 Maatschappij voor Kunst en Literatuur 252
 maatschappijkritiek 583-585, 587
 Madoera 357, 570, 574
 Malakka 180
 'Malle Gevallen' 535
 Malta 163
 Mandement 545, 578
 mare liberum 247
 Market Garden 526
 Marshall-hulp/-plan 550, 551, 558, 562-567, 576
 Mars op Rome 412
 marxisme 321, 393, 428, 479, 480, 588
 marxisten 349, 546
Marx-Lenin-Luxemburg-Bulletin 514
 Maubeuge 189, 195
 Mauthausen 486, 517
Max Havelaar 356
 mechanisatie 162, 293

- Mechelen 18, 33-35, 45, 46, 51, 52, 60, 65, 73, 77, 82, 173, 283
Mededelingen van het Comité voor Vrij Nederland 514
 Medemblik 22
 medezeggenschap 554-556, 583
Mein Kampf 426
 Menin 189
 mercantilisme 223
 Middelburg 27, 37, 96
 Middellandse-Zeehandel 178, 222, 240
 middengroepen 70, 237, 302, 309, 395, 597
 middenstand 69, 225, 264, 271, 353, 388, 391, 415, 417, 444, 600
 Militair Gezag 530-535, 548
 ministeriële verantwoordelijkheid 333, 336
 modernisering 402
 'moedercommercie' 160, 222
 Molukken 180
 monarchie 94, 116, 117, 140, 209, 220, 260, 261, 265, 268, 540, 600
 -, constitutionele 268, 269, 329
 -, parlementaire 296
 monarchomachen 94, 116
 monopolie 178, 181, 182
 moraal 537, 538, 582, 604
 Munster 64, 146, 152, 156, 176
 -, vrede van 112, 144, 177, 181, 193
 MVM (Man, Vrouw, Maatschappij) 585
 Naarden 18, 96, 151
 NAC (Nationale Advies Commissie) 548, 549
 Namen 18, 25, 30, 58, 82, 195
 NAS (Nationaal Arbeids-Secretariaat) 321, 324, 349, 374, 381
 Nationaal Front 505
 nationaal-socialisme 413, 417, 419, 421, 426, 428, 429, 438, 441, 444, 445, 449, 451, 458, 459, 462, 465, 481, 482, 511, 512
 nationaal-socialisten 428, 429
 Nationaal Steunfonds 523
 Nationale Vergadering 236, 253-256
 nationale staat 14
 Nationale Unie 402, 412, 413
 nationalisering 554, 558
 nationalisme 373
 nationalisten 574-576
 natuurrecht 118, 217, 221, 227
 natuurwetenschappen 104
 NAVO (Noordatlantische Verdragsorganisatie) 566
 nazi-Duitsland 408, 425, 431-441, 443, 447, 450, 454, 457, 458, 460-470, 475, 478, 480, 490, 509, 549, 566, 568, 604
 nazificering 418, 478, 481, 490, 491, 518
 nazisme 412, 413, 442, 514
 nazi's 429, 460, 463, 477
 NCRV (Nederlandse Christelijke Radio Vereniging) 399
 NDV (Niederländisch-Deutsche Vereinigung) 437, 438
 Nederlanden 17, 18, 54
 -, noordelijke 25-27
 -, Oostenrijkse 237, 238, 241, 242, 251, 267, 275, 279
 -, zuidelijke (Spaanse) 25, 173-175, 183, 186-189, 191-195, 239, 241-243, 245
 Nederlands (taal) 105, 284, 285
 Nederlandsch Werkliedenverbond 317
 Nederlandsche Handelmaatschappij 280, 355, 438
 Nederlandsche Staatsburgervereeniging Hollandia 464
 Nederlandsche Unie 479-482, 499-511, 513, 516, 529, 532, 539, 540, 543
 Nederlandse Gemeenschap 502
 Nederlandse textiellandschap 18
 Nederlands Gereformeerde Kerk 310
 Nederlands Hervormde Kerk 299, 302, 303
 Nederlands-Indië 354-360, 409,

- 448, 454, 478, 549, 564, 570-576
 Nederlands-Indisch Rijksverband 573, 574
 Nederlands-Indonesische Unie 574, 576
 Nederlands Legioen 520
 Nedersticht 37
 Neerwinden 252
 Neurenberg (proces) 478
 neutralen 399, 401
 neutraliteit(spolitiek) 149, 158, 212, 241, 242, 245-247, 288-290, 352, 360-362, 363-371, 422-428, 450, 451, 455-457, 459-461, 466-470, 515, 559, 576, 603
 New York 183
 NHM (Nederlandsche Handel-Maatschappij)
 Nieuw-Amsterdam 183
 Nieuw Links 589
 Nieuw-Nederland 183
 Nieuwe Katholieke Partij 385
Nieuwe Nederlander, De 541, 542
 'nieuwe orde' 479, 491, 512
Nieuwe Tijd, De 323
 Nieuwpoort 194
Nieuwsbrief van Pieter 't Hoen 515, 516
 Nijmegen 37, 42, 235, 383, 522
 -, vrede van 188
 NKP (Nieuwe Katholieke Partij)
 NKV (Nederlands Katholiek Vakverbond) 587
 non-alignement 246, 466
 non-commitment 453, 454, 466
 Nonesuch, verdrag van 165
 Noord-Amerika 239, 600
 Noordamerikaanse Onafhankelijkheidsoorlog 227, 246
 Noord-Brabant 257, 278, 283, 293, 305, 385, 398, 415, 417, 502, 506, 519, 531, 532, 534, 569
 Noorderkwartier 202
 Noord-Holland 179, 202, 347, 417, 506
 Noordzeeverdrag 363
 Noorwegen 475
 Nordische Schicksalsgemeinschaft 466
 Normandië 526, 530
 NOT (Nederlandsche Overzee Trust-Maatschappij) 370, 371
 Nota inzake de Sociaal-Economische Ordening 554
 NRC 446, 450
 NSB (Nationaal-Socialistische Beweging) 414-422, 444-446, 473, 474, 477, 480-482, 485-487, 496, 503, 505-507, 511, 513, 517
 NSDAP (Nationalsozialistische Deutsche Arbeiterpartei) 428, 437, 439, 458, 459, 461-464, 487
 NSNAP (Nationaal-Socialistische Nederlandsche Arbeiders Partij) 413, 516
 NVB (Nederlandse Volksbeweging) 536, 538-545, 547, 551, 580
 NVSH (Nederlands Verbond voor Sexuele Hervorming) 585
 NVV (Nederlands Verbond van Vakverenigingen) 324, 349, 381, 392, 395, 479, 552, 554-558, 587
 OD (Orde Dienst) 530-532
 Oeconomisch-Patriottische Beweging 226
 OIC (Oostindische Compagnie) 142, 177, 200, 239
 Oisterwijk 415
 Oldenzaal 101, 171
 oligarchie 117, 179, 200, 203, 204, 209, 218, 227, 228, 597-599
 Ommelanden 38
 omroepverenigingen 399
 onafhankelijkheid 146, 455, 457, 459, 503, 505, 508, 514
 onderwijs 69, 260, 283-285, 337-341, 581, 584
 Ongevallen- en Invaliditeitswet 385
 onlusten 212-214, 219, 231, 232, 265, 320, 328, 409, 597-599
 onroerende goederen 202
 onschendbaarheid 274
 ont-ideologisering 590
 ontkerkelijking 398, 401, 590
 ontzuiling 588, 590

- ontwikkelingshulp 359
- oorlog 471
- Oostende 194, 239
- Oostenrijk 114, 195, 196, 240-242, 244, 245, 252, 276, 277, 289, 367, 426, 427, 431, 433, 436, 443
- Oostenrijkse Successieoorlog 212, 242, 244
- Oostzeehandel 160, 178, 222
- Op de grens van twee werelden* 509
- openbare school 337, 338, 339, 341, 343
- Opstand 12, 52, 55, 58, 68, 74, 86, 91-93, 95-103, 106, 108, 113, 115, 120, 121, 124, 133, 141, 148, 163, 166, 176, 206, 277, 333, 597, 598, 600
- opstanden 201, 262
- Opstand tegen de patroon 228
- orangisten 150, 233, 234, 245, 249, 253-255
- Oranje, Huis van 139, 140, 148, 190, 201, 208-210, 230-232, 235, 250, 262, 265, 472, 500, 516, 540
- 'Oranje boven' 268
- Oranjegetrouw(en), -gezinden 154-156, 158, 231-233
- 'oranjeklant' 208
- organische wetten 331, 333
- Oslo-staten 454
- OSP (Onafhankelijke Socialistische Partij) 392, 393, 410
- Oudenaarde 60, 82, 189
- Ouderdomswet 351, 385
- Oudewater 22, 90
- Over de psychologie van het socialisme* 393
- Overflakkee 171
- overheid *zie* staat
- Overijssel 20, 25, 37, 82, 96, 105, 129, 131, 134, 136, 139, 146, 157, 197, 204, 211, 213, 228, 231, 232, 257, 417, 526
- Oversticht 37
- Pacificatie van Gent 58, 97, 99, 101, 105
- pacifisme 373
- Palts 168
- pandsteden 173
- Paraat* 554
- Parijs 109, 291, 317
- pariteit 556, 557
- Parlement 35, 45, 46, 51
- parlementair stelsel 402, 411, 414, 448, 500, 502, 533, 534
- parlementarisme 391, 448, 502, 530
- Parool, Het* 516, 539
- particularisme 14, 32, 43, 102, 110-112, 115, 121, 135, 202, 204, 206, 220, 228, 254, 256, 398, 420, 593, 594
- partijvorming 296
- patentrecht 109
- patriciaat 26, 40, 42, 52, 118-120, 127, 128, 130, 134, 142, 152, 232, 234, 235, 309, 398, 595
- patriciërs 126, 129, 198, 599
- Patrimonium 318
- patriotten 219, 221, 223, 226-238, 251-255, 261, 262, 265, 268, 273, 274, 597-600
- patronaat(ssstelsel) 228-230, 233, 236
- PBO (Publiekrechtelijke Bedrijfsorganisatie) 554-557
- Peel-linie 472
- Pensioen- en Invaliditeitswet 351
- pensioenregeling 381
- Pernambuco 182
- pers(vrijheid) 282, 342, 399, 467, 515, 516, 581
- personalisme 533, 536
- persoonsbewijs 484
- petitie, petitionisme 227, 229, 231
- planeconomie 394, 396, 537, 546
- planification 552, 579
- plan-Snouck Hurgronje 455, 468
- Plan van de Arbeid 394, 396
- platteland 25-29
- plebisciet 255-258
- 'pointen reformatoir' 214
- Polen 450, 469, 470, 489
- Politiek en Cultuur* 515
- politonele actie, eerste 574

- -, tweede 575
- politisering 342
- Portugal 160, 178, 180, 181, 183, 566
- post(rechten) 216, 218
- potestas* 32
- PPR (Politieke Partij Radicalen) 588, 590
- Praag 565-567
- Pragmatieke Sanctie 51, 240
- predestinatieleer 133
- prinsgezinden 209, 216
- Prins van Oranje 210
- produktschappen 557
- Program van Gotha* 320
- proletariaat 234, 286
- propaganda 458, 459
- protectionisme 223, 224, 293, 403, 405, 432
- protestanten 78, 80, 87, 89, 176, 284, 299, 300, 303, 304, 310, 326, 333-338, 359, 383, 387-389, 397-399, 401, 402, 443, 578, 588, 596, 601, 602
- protestantisme 63-67, 74, 298, 299-303, 308, 313, 335, 383, 398, 601
- provincie(s) 146, 165, 204, 234, 250, 332, 595
- provinciewet 331, 332
- Provobeweging 583, 586
- Pruisen 140, 230, 234, 236, 239, 242, 244, 245, 247, 250, 263, 271, 273, 289, 313
- PSP (Pacifistisch-Socialistische Partij) 589
- publieke kerk 132
- publiekrechtelijke organisatie 384, 537, 554-557
- puriteinen 124
- Purmerend 134
- Putten 525
- PvdA (Partij van de Arbeid) 538, 546, 547, 558, 564, 569, 575, 578, 588, 589
- Pyreneeën, vrede van de 149, 183, 185, 188, 193
- Quanta cura* 304, 533
- Raad van Beroerte 87
- van State 51, 114, 124, 126, 145, 151, 198, 204-206, 208, 210, 269
- van Twaalf 40
- van Vlaanderen 33
- raadpensionaris 48, 108, 113, 114, 129, 139, 148, 208, 209, 249
- racisme 414, 475, 483, 498
- Raden van Arbeid 350, 351
- Radicale Bond 327
- radicale liberalen 326
- radicalen 256, 257, 378, 379
- radicalisering 375, 378
- radicalisme 390
- radio-Oranje 523
- Rammekens 124
- rasschennis 485
- rassenleer 421
- rationalisme 298, 299
- razzia's 488, 493, 494, 520
- RDG (Reichsdeutsche Gemeinschaft) 436, 459, 462-465
- Rechtsphilosophie* 420
- rechtspraak 259
- Recht voor allen* 320
- Recife 182, 183
- Reconquista 137
- reformatie 132
- reformisme 391, 392
- regenten 109, 112, 113, 118-123, 125-127, 130, 134, 138, 141, 142, 144, 146, 150, 152-156, 158, 179, 198-203, 205, 208-220, 227-235, 243, 246, 253, 297, 301, 309, 355, 584, 595, 599
- 'regering' (VOC) 179
- Reichskommissar (rijkscommissaris) 474-482
- Reichskristallnacht 415
- Reimerswaal 37
- Rekenkamer 33, 34, 45
- religie 12, 108
- remonstranten 133, 134, 136, 137, 142
- remonstratie 133
- remplaçantenstelsel 262, 311
- renversement des alliances 177, 187, 245
- Renville, overeenkomst van 575

- repartitiestelsel 146
- republicanisme 116, 117
- republiek 95, 103, 107, 112, 115, 117, 148, 209, 220, 593
- Republiek der Vereenigde Provinciën 11, 12, 198
- Republiek der Verenigde Nederlanden 11, 12, 86, 91, 92, 96, 101-105, 107, 108-115, 118, 119, 121-123, 131-134, 138-141, 144, 145, 156, 157, 158, 166-177, 180, 183, 184, 188, 189, 193-196, 206, 220, 221, 239-241, 593-598, 600
- republikeinen 150, 154, 155, 158, 229, 230
- Rerum Novarum* 311, 385
- restaurant 249, 251
- Réveil-beweging 298-300, 303
- revisionisme 323
- revisionisten 349
- revolutie 236, 237, 252, 257, 378-381, 391, 409, 410
- , Amerikaanse 246
- revolving-credit 432
- Rheinland *zie* Rijnland
- RhVjbl. (Rheinische Vierteljahrsblätter) *zie* Literatuur, Noten
- ridderschap 37, 48, 213
- rijkdom 119, 120, 198, 225
- Rijksdagbrand 442
- Rijksdienst voor de Werkverruiming 407
- Rijn 294, 423, 434, 450
- Rijnland 433, 434, 443, 452, 453, 466, 467
- Rijswijk 18
- , vrede van 189
- Rijssel (= Lille) 33, 34, 38, 64-66, 72
- RKSP (Rooms-Katholieke Staatspartij) 312, 382, 383, 386, 387, 389, 390, 397, 400, 446, 503, 506, 511, 543, 544, 545, 547
- RKWV (Rooms Katholiek Werkliedenverbond) 556
- Roergebied 426, 469, 567
- Roermond 37, 74, 171, 334
- Röhm-affaire 443
- ronselacties 492, 494
- Roomsch-Katholieke Volkspartij 386
- rooms-katholicisme *zie* katholicisme
- Rooms-Katholiek Werkliedenverbond 512
- Rotterdam 22, 57, 179, 199-202, 212, 213, 280, 294, 322, 325, 379, 417, 433-436, 472, 486, 494, 522, 526, 550, 567
- RSAP (Revolutionair Socialistische Arbeiders Partij) 479
- RSKP (Rooms Katholieke Staatspartij) 418
- RSV (Revolutionair-Socialistisch Verbond) 375
- Rupelmonde 173
- Rusland 169, 391, 452, 491, 507
- rust en orde 154
- ruwaert 98
- SA (Sturmabteilung) 480, 516
- sabotage 519
- Salland 37
- Sandwich 65
- SAP (Sozialistische Arbeiterpartei) 392
- satisfactie 98
- SAV (Samenwerkende Arbeiders-vereniging) 374, 375
- Savoye 169, 191
- Scandinavië 160, 566
- scheepsbouw 160, 161
- scheepvaart 160, 178, 180, 222, 223, 293, 294, 405
- Schelde(blokkade) 18, 167, 173, 177, 193, 195, 277, 287, 365, 368, 369, 452
- Scheldeverdrag 423
- schepenen 61
- scherpe resolutie 135
- Schiedam 22, 202
- schijve 37
- schilderkunst 104, 123
- School met de Bijbel 340
- schoolkwestie, -strijd 283, 302, 304, 307, 336-344, 352, 377,

- 386, 389
- schoolwet 259, 337, 338, 340
- schout 122
- schutters 215
- schuttersgilden 86, 120, 153, 157
- SD (Sicherheitsdienst) 491, 505, 507
- SDAP (Sociaal-Democratische Arbeiders Partij) 321-325, 348, 349, 372-376, 377-381, 385, 386, 390-397, 408-410, 435, 441, 445, 479, 480, 506, 509, 514, 516, 534, 539-543, 546, 547, 554
- SDB (Sociaal-Democratische Bond) 319-323
- SDC (Sociaal-Democratisch Centrum) 546
- SDP (Sociaal-Democratische Partij) 324, 325, 374, 375, 378
- Secreet Besogne 143, 172
- secretaris-generaal 476, 477, 495-497, 501, 503, 508, 516
- secularisering 308
- SER (Sociaal-Economische Raad) 557
- Servië 367
- Sevilla, verdrag van 240
- SGP (Staatkundig Gereformeerde Partij) 389, 588
- Sint-Eustatius 247
- Sint-Michaëlsverbond 386
- Sint-Michiëlsgestel 536, 543, 580
- Sittard 171
- slavenhandel 181, 183, 242
- sociaal-democraten 325, 348, 359, 388, 390, 397, 445, 503, 509, 515, 532, 533, 557, 565, 602
- sociaal-democratie 321, 325, 373, 378-381, 384, 385, 391, 419, 545, 579
- Sociaal-Democratisch Centrum 546
- Sociaal-Democratische Vereniging voor Bevrijd Gebied 533
- sociale kwestie 340, 387
 - onrust 382
 - structuur 199-201
 - wetgeving 342, 344, 345, 349, 350
- zekerheid 351, 580
- socialiseringsmemorandum 396
- socialisme 317, 318, 323, 325, 393-396, 536, 545, 546
- socialisten 317, 319, 348, 379, 380, 399, 401, 409, 442, 444, 445, 479, 480, 539, 540, 589
- Socialistisch-Anarchistische Actie 374
- soeverein 95, 268
- sovereiniteit 117, 137, 146
 - , goddelijke 306
 - in eigen kring 306-308, 343, 344, 398, 420, 588, 602
- Soissons, congres van 239
- South East Asia Command 571
- Sovjetunie 424, 514, 520, 561, 563-566, 568
- Spaanse Successieoorlog 189, 203, 238, 241
- Spanje 88, 124, 127, 129-133, 137, 138, 141, 145, 149, 159, 160, 163-166, 168-172, 173-177, 180-182, 184, 187, 188, 192, 193, 238-242, 277, 472, 566, 596, 598
- Spartacus* 514
- SPD (Sozialdemokratische Partei Deutschlands) 373, 381, 395
- specialisering 161, 162
- spoorwegen 293
- spoorwegstaking (1903) 345-347; (1944) 522-525
- SS (Schutzstaffel) 481, 511, 517
- staal- en ijzeractie 522
- staat 306, 395, 420, 537, 538, 550, 579, 580, 586
 - , corporatieve 413
- staatkunde 184
- Staatkundig Advies* 402
- Staats-Brabant 224
- staatsfinanciën 201-204, 223, 241, 355
- staatsgezinden 209
- staatsgreep 256, 257
- staatskerk 138
- staatspensioen 351
- Staatsraad 52, 76-80, 114
- staatsrecht 104, 108, 116
- staatsschool 337

- Staats-Vlaanderen 203, 212, 243
stad 18-21, 26-28, 39, 41, 42, 57,
60, 61, 92, 119, 204
stadhouder(schap) 42, 49, 50, 78,
91, 92, 107-116, 121, 125, 139-
146, 148, 150, 151, 156-158,
190, 197, 198, 203, 206-210,
212-216, 218-221, 226-230, 232-
234, 236, 250, 256, 599
Stadhouderlijke Raad 220
Stadhouderlijk Huis 268
Stadhouderloos Tijdperk 110, 112,
116, 118, 131, 144, 147, 151,
197, 203, 221, 243
staking(en) 319, 323, 345-349, 389,
517, 518, 520, 521, 558
stakingsverbod 347
Standaard, De 302, 339, 346, 360,
430, 442, 444
standen 36, 213
standrecht 520
stapelmarkt 160, 180, 222-224, 279
stapelrecht 27
Staten (Provinciale) 35-39, 42-48,
49, 89, 91-95, 98, 102, 103, 106,
109, 110, 113, 114, 120, 125,
130, 133, 134-136, 153, 156,
157, 200, 205, 206, 210, 213,
217, 219, 231, 249-251, 269,
416, 446
statenbond 147
Staten-Generaal 43, 44, 48, 51, 57-
59, 76, 77, 80, 81, 91, 97, 99,
104-106, 108, 113-115, 121, 125,
126, 128, 129, 134-136, 143,
145, 148, 151, 156, 157, 172,
178, 198, 202-204, 210, 247,
250, 253, 269, 357, 532, 548,
549
stedendwinger 140
stedenlandschap 18, 22, 25, 55, 95
steun 406
St.-Omer 18, 99, 189, 237
Stichting van de Arbeid 553-556
Stockholm 380
Straat Sunda 180
strafrecht 260
studenten 584, 585
Stürmer 414
Stuw, De 571
suiker 181-183
-crisis 358
sultan 164
Sumatra 357, 358, 570-572, 574,
575
Suriname 183
Syllabus errorum 304
syndicus 48
synode 134-136, 146
taalpolitiek 284-286
tabaksofstand 201
Tachtigjarige Oorlog 144, 334, 511
Takkianen 327
technologie 292, 293
Telegraaf, De 441, 583
tewerkstelling 492, 493
textielindustrie 82, 85, 224, 355
thermidor 258
Tholen 37
Thorbeckiaanse Kamerclub 329,
332
tiende penning 88
Tijd, De 442, 444
togati 53
tolerantie zie verdraagzaamheid
tolerantiebeginsel 299, 307
toltarieven 293
Tories 191
totale oorlog 492
Trafalgar 260
trafieken 161, 271
Tredefina-krediet 432
Tribune, De 324, 325
Triple Alliantie 151, 186, 187, 238
triumviraat 507
Trouw 539
tsaar 164
Tsjechoslowakije 427, 468
tuinbouw 162, 295, 405
Turken 163
Turkije 164
tussenhandel 358
TVG (Tijdschrift voor Geschiede-
nis) zie Literatuur, Noten
Twaalf Apostelen 255, 321
Twaalfjarig Bestand 131, 135, 140,
168, 170, 175, 182

- Tweede Internationale 321
 Tweede Kamer 269, 274, 301, 305, 329, 331, 337, 353, 479, 548, 549, 557
 tweekamerstelsel 269
 Twente 24, 37, 224, 225, 293, 320, 389, 404, 520

 uitroeiing 488, 497, 498
 Ultram (Ultrum Remedium) 386
 unie(gedachte) 276
 Unie, *De* 502, 505
 Unie van het Nederlandse Koninkrijk 574
 Unie van Utrecht 32, 96, 102-106, 110, 112, 119, 121, 124, 125, 127, 129, 130, 132, 135, 140, 145, 157, 206, 254, 594
 Union Sacrée 286
 unitarisme 270
 unitaristen 254, 257, 269
 universiteiten 13, 399, 584
 urbanisatie 18, 418
 USPD (Unabhängige Sozialdemokratische Partei Deutschlands) 375
 Utrecht 20, 24, 30, 31, 37, 62, 63, 73, 78, 91, 98, 110, 116, 126-131, 134, 136, 139, 143, 144, 146, 151, 157, 159, 167, 194, 197, 211-213, 228-232, 347, 375, 417, 435, 517, 598, 599
 -, vrede van 187, 195, 196, 202, 238, 240

 'Vader des vaderlands' 91
 Vaderlandsch Verbond 412
 vakbeweging, vakbonden 317, 318, 320, 347, 349, 385, 553-558
 Valenciennes 18, 64, 66, 82-84, 86, 195
 Valladolid 163
 VARA (Vereniging van Arbeiders Radio-Amateurs) 399, 589
 Vaticaan 389, 424
 VDB (Vrijzinnig Democratische Bond) 327, 542, 547
 Veere 94, 210
 veeteelt 162, 295

 veiligheidspolitiek 559-563, 577
 Veiligheidsraad 561, 563, 576
 Veluwe 171, 379
 Venetië 169
 Venlo 171
 Verbond van Actualisten 412
 Verbond van Edelen 79-81, 83
 verdraagzaamheid 11, 12, 81, 86, 89, 132
 Vereeniging voor Christelijk Nationaal Onderwijs 338
 Verenigde Naties 549, 560-563, 575
 Verenigde Revolutionaire Comité in de Nederlanden 253
 Verenigde Staten 371, 372, 430, 515, 559-561, 564-568, 576, 577
Verhandeling van de vrijheid... 209
 verjoodsing 484
 verkiezingen 230
 Verlichting 298, 411
 vernieuwingsgedachte 533
 verordeningen 495
 Versailles, verdrag/vrede van 247, 368, 423, 426, 435, 437, 451, 458, 465
 verstedelijking 316, 581
 versterkte plaatsen 189
 Verviers 224
 verzet(sbeweging) 492, 493, 495, 508-511, 513, 515-526, 530, 531
 verzuiling 15, 307, 328, 335, 340, 344, 351, 397-402, 417, 538, 539, 548, 578-580, 582, 586, 602, 603
 vesting Holland 526
 Veurne 195
 VfZ (Vierteljahrsheft für Zeitgeschichte) *zie* Literatuur, Noten
 Vianen 83
 Vier Leden van Vlaanderen 38
 Vietnam 573
 vijfde kolonne 473
 visindustrie 22
 Vlaams (taal) 153, 284
 Vlaamse Beweging 288
 Vlaanderen 17, 18, 21, 25, 28, 29, 33, 35, 38, 39, 42, 47, 48, 54, 56, 58, 59, 64-67, 69, 82-85, 97, 98,

- 104, 112, 168, 169, 171, 172,
174, 284, 285
Vlissingen 90, 124, 210, 364-366
VNH (Verbond van Nationaal
Herstel) 402
VOC (Verenigde Oostindische
Compagnie) 160, 178-183, 354
volk 206, 207, 209, 212, 255, 270,
298, 313, 330, 420, 421
Volk, Het 373, 441
Volkenbond 425, 449-453, 456,
457, 560, 604
volkenrecht 104
Volksdagblad 515
volksfascisme 413
volksgemeenschap 538
volkspartij 545, 547, 558
volksvergadering 231
volksvertegenwoordiging 256, 258,
269
volkssoevereiniteit 94, 130, 229,
254, 270
Vollenhoven 37
Vonk, De 514
Voorlopige Staten-Generaal 549
Voorwaarts 436
Vredespaleis 363
Vrij Antirevolutionaire Partij 309,
310
Vrije Volk, Het 539, 564, 589
Vrije Universiteit 302, 307
vrije zee 369
Vrije Zee 13
vrijhandel 433, 434, 447, 604
vrijheid 206, 207
- van vereniging en vergadering
333, 336
vrijkorpsen 229-231, 233, 235
Vrij Nederland 514, 560
Vrijzinnig Democraten 407
Vrijzinnig Democratische Bond
390, 504
vroedschap 41, 120, 218, 261
vrouwenarbeid 314
vrouwenbeweging 585
vrouwenkiesrecht 377, 382
VU (Vrije Universiteit Amsterdam)
399, 588
Vught 487
VV (Vaderlandsch Verbond) 402
VVD (Volkspartij voor Vrijheid en
Democratie) 547, 588, 589
WA (Weerafdeling) 480, 505, 511,
516
waardgelders 136
Waarheid, De 410, 514, 534
Walcheren 37
Wallonië 284, 285
wapenhandel 159, 246
'ware volk' 232
'ware vrijheid' 203, 206-208, 230
Warneton 195
Watergeuzen 89, 90
Waterlinie 151
wederdoperij 64, 65
wederdopers 84
*Wedergeboorte van het Koninkrijk,
De* 529
Weense Alliantie 239
Wehrmacht 475, 523
Weimar-republiek 429, 441
'welvaart en onrust' 576
welvaartsstaat 580
Wenen 282
-, Congres van 269, 361
-, verdrag van 242, 278
wereldrevolutie 380
Werkfonds 407
werkloosheid 404-407, 489
werkverruiming 487
werkverschaffing 395, 407
werkweek, 45-urige 384
Westerbork 486, 487
West-Europa 566
Westfalen, vrede van 177
West-Friesland 21
West-Indië 192
Westminster, vrede van 185, 187,
188
West-Nieuw-Guinea 576
Westwall 469, 470
WHW (Winterhilfswerk) 507
WIC (Westindische Compagnie)
142, 160, 177, 180-183
Winterhulp 507
Witenoerlog 221
Woerden 22, 230

woningbouw 314

Zaanstreek 161, 517

Zauberberg, Der 498

zeehandel 160

Zeeland 30, 31, 34, 35, 37, 48, 49,
58, 59, 62, 64, 78, 90, 91, 97, 99,
105, 113, 128, 130, 132, 138,
139, 143, 144, 146, 149, 151,
155, 156, 159, 161, 162, 171,
179, 183, 197, 210-213, 232,
236, 257, 276, 417, 472, 506,
520

zeemogendheid 183

zeerecht 370

Zeeuws-Vlaanderen 203, 368, 423,
531

zeevervisserij 222-224, 264

zelfstandigheidspolitiek 468

zending 142

Zentrumspartei 383

Zevenjarige Oorlog 246

Zeven Provinciën, De 389, 409

Ziektewet 351

Zierikzee 27, 37, 62

zijde-industrie 200

zilvervloot 182

Zimmerwald, conferentie van 374

Zuid-Afrika 362, 363

Zuid-Holland 347, 417, 506

Zuid-Limburg 367, 418, 523, 531

Zuiderzeewerken 407

zuilen 344, 399, 410, 411, 503, 587

zuivering 486

Zutphen 21, 37, 42, 128, 231, 235

zwarte markt 535

Zwart Front 413-415, 505

Zweden 163, 169, 182, 186, 191,
223, 247

Zwitserland 117, 360, 361

Zwolle 21, 37, 232, 293